

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER
UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

25^E JAARGANG

WOENSDAG 20 MAART 1940

No. 1264

COMMISSIE VAN REDACTIE:

P. Liefstinck; N. J. Polak; J. Tinbergen;
H. M. H. A. van der Valk; F. de Vries.

M. F. J. Cool — Secretaris van de Redactie.

Redactie-adres: Pieter de Hoeweg 122, Rotterdam.
Aangeteekende stukken: Bijkantoor Ruigeplaatweg.
Telefoon Nr. 35000. Postrekening 8408.

Advertenties voorpagina f 0,50 per regel. Andere pagina's f 0,40 per regel. Plaatsing bij abonnement volgens tarief. Administratie van abonnementen en advertenties: Nijgh & van Ditmar N.V., Uitgevers, Rotterdam, Amsterdam, 's-Gravenhage. Postchèque- en giro-rekening No. 145192.

Abonnementsprijs voor het weekblad franco p. p. in Nederland f 16,—. Abonnementsprijs Economisch-Statistisch Maandbericht f 5,— per jaar. Beide organen samen f 20,— per jaar. Buitenland en Koloniën resp. f 18,—, f 6,— en f 23,— per jaar. Losse nummers 50 cent. Donateurs en leden van het Nederlandsch Economisch Instituut ontvangen het weekblad en het Maandbericht gratis en genieten een reductie op de verdere publicaties.

BERICHT.

In verband met de a.s. feestdagen zal het volgend nummer één dag later verschijnen.

INHOUD

	Blz.
De kosten van den oorlog voor nu en later door Prof. Dr. C. A. Verrijn Stuart	216
Contrabande-contrôle in Nederland I door Mr. H. Fortuin	217
Registratie van arbeidskrachten door Ch. Stulemeijer	220
Het Britsche deviezenrégime door Dr. F. A. G. Keesing	221
Het vraagstuk der ziektekostenverzekering door C. A. A. van Lutternvelt	223
De kolenpositie in 1939 III (Slot)	225
De voedingsmiddelenpositie en het verbruik van bier en gedistilleerd door H. W. Lambers	226
De Rijksmiddelen over Februari	228
AAANTEKENINGEN:	
De Standard Oil Co. (New Jersey) in de jaren 1929—1938	229
ONTVANGEN BOEKEN EN BROCHURES	
MAANDOLJFERS:	
Emissies in Februari 1940	231
Gecombineerde Maandstaat van de Nederlandsche en Nederlandsch-Indische Grootbanken	231
Overzicht van den stand der Rijksmiddelen	231
Statistieken:	
Verkorte opgave der Groothandelsprijzen	232
Geldkoersen-Wisselkoersen-Bankstaten	233, 234

GELD-, KAPITAAL- EN WISSELMARKT.

Reeds in ons vorig weekoverzicht konden wij melding maken van de nieuwe bepalingen, die de vrije besteding van een Pondentegoed beperken, en wij gaven daarbij uitdrukking aan de verwachting, dat thans definitief een tijdvak zou aanbreken van beduidende marges tusschen officieele Londensche noteringen en den „buitenkoers" van het Pond. Ook voorheen hebben dergelijke marges bestaan, en in de eerste oorlogsmoed zelfs ten beloope van rond 10 pCt. Dit écart was toen echter gedoemd in te krimpen tot een niveau van enkele procenten, omdat immers, zoodra een grooter verschil tusschen officieele en „zwarte" markt ontstond, automatisch via een indirecte arbitrage, die tot stand moest komen door den goederenhandel, beide noteringen tot in elkaars nabijheid gebracht werden. Nu die indirecte wisselarbitrage, via den goederenhandel, niet meer geheel vrij is, doch bepaalde Engelsche exporten alleen maar betaald kunnen worden, hetzij met deviezen, hetzij met Ponden, in de Londensche officieele markt verwoven, kan blijvend een belangrijk écart worden gehandhaafd. Alles hangt er in dit verband van af, hoe zich het aanbod van „vrije Ponden" verhoudt tot den omvang van dat deel van den Engelschen export, dat nog wel met deze Ponden kan worden verveend. Het is natuurlijk denkbaar, dat voor goederen, die voorheen uit Engeland in deviezen gefactureerd plachten te worden, de usance zich wijzigt, en dat aldus de vraag weer toeneemt. Het is uiterst moeilijk over de kwantitatieve verhoudingen van vraag en aanbod van vrije Ponden een indruk te krijgen, omdat het aanbod eensdeels wordt geleverd door kapitaalrepatriatie, anderdeels door Engelsche invoeren, die in Ponden worden gefactureerd. Het wegvallen van één van de débouchés voor vrije Ponden kan, wanneer aldus juist de „marginale vraag" wordt onderschept, blijvend een zeer belangrijke daling geven, maar het is ook mogelijk, dat door de koersdaling, die reeds plaats vond, het aanbod dermate zal inkrimpen, dat een herstel volgt. Men zou cijfers en bronnen van vraag en aanbod voor dit materiaal moeten kennen om een oordeel te kunnen vellen. In elk geval is het hoogst onulisch om de daling als overdreven te kenschetsen. Men moet er trouwens ook mee rekenen, dat, afgezien van de kwantitatieve beteekenis der nu ingevoerde restricties voor het koersverloop, ook de kans op verdere beperkingen een psychologischen invloed heeft. Van 7.30, aan het begin van de week, daalde de koers vrij snel tot beneden de f 7, en sindsdien is een licht herstel ingetreden tot f 7.10. (Te Londen officieel f 7.56).

De Gulden gaf weinig beweging te zien; de Dollarkoers bleef steeds in de nabijheid van den „Egalisatiefonds-prijs", zonder dat noemenswaardige officieele interventie gesignaleerd kon worden. In het begin van de nieuwe week was de Dollar iets lager, hetgeen mogelijk i.v.m. de vredesge-ruchten.

De discontomarkt handhaafde de sedert de storting op de Staatsleening geconstateerde gemakkelijke stemming. Jaarpapier gaat op 2½ pCt. Het blijkt, dat in verband met de storting op de leening, eenige ontduoing heeft plaats gevonden van opgepot bankpapier, hetgeen natuurlijk een verruiming van de markt beteekent. Daartegenover is, wat de oogenblikkelijke marktpositie betreft, de aflossing van het voorschot bij De Nederlandsche Bank en van het aldaar rechtstreeks ondergebrachte schatkistpapier natuurlijk een verkrappende factor. Wanneer straks de wet inzake de hervaardeerding van den goudvoorraad ten uitvoer gelegd wordt, zal de markt nog belangrijk ruimer worden, en voorloopig is dan de weg gebaad voor financiering van de schatkistbehoefden via de geldmarkt.

De beleggingsmarkt was niet veel veranderd, de verhouding tusschen nieuwe en oude leening bleef gelijk.

DE KOSTEN VAN DEN OORLOG VOOR NU EN LATER.

De reële oorlogslasten.

De telkens weerkeerende berichten over leeningen van ongewoon grooten omvang in de verschillende landen, vestigen voortdurend de aandacht op de ontzaggelijk zware lasten door den oorlog aan de volken opgelegd. Naar het mij voorkomt, bestaat er echter nog vaak misverstand nopens de vraag, of de druk dezer lasten door het sluiten van leeningen op de toekomst kan worden afgewenteld.

Waarin bestaan realiter de kosten van een oorlog? De strijdende volken zien een deel hunner jongere generaties sneuvelen; het kapitaalbezit in den vorm van schepen, woningen, fabrieken, enz. wordt in meerdere of mindere mate vernietigd; ontzaggelijke hoeveelheden oorlogsmateriaal van allerlei aard worden verbruikt; het onderhoud en de vernieuwing van het kapitaal, dat behouden kon blijven, is in voldoende mate voorshands niet mogelijk; de voor de totstandkoming van het volksinkomen zoo belangrijke „goodwill” der handelsrelaties met andere volken gaat verloren.

Ook voor de niet rechtstreeks in den oorlog betrokken volken, voor zoover deze voor de handhaving hunner neutraliteit ver strekkende maatregelen moeten treffen, geldt het vorenstaande, zij het ook in veel mindere mate. Zelfs het verlies van menschenlevens wordt hun niet geheel bespaard. In het licht der ervaringen ook nu weder opgedaan, en die eerst recht duidelijk zullen gaan spreken, ingeval eerlang de oorlog in het Westen in vollen omvang zou moeten losbreken, schijnt het niet noodig een en ander nog nader toe te lichten.

Deze oorlogsoffers beteekenen, naast het leed en de ontbering terstond er door opgelegd aan de volken, lasten die in zeer aanzienlijke mate op de toekomst drukken. Niemand is bij machte, ook maar bij benadering, den omvang daarvan te bepalen. Wie zal zeggen, in welke richting, en in welke mate, de cultureele, wetenschappelijke en technische ontwikkeling in de komende jaren zal blijken geremd te zijn door het ontijdig heengaan van vele begaafde jongeren? In welken omvang de voortbrenging minder vruchten zal opleveren, ingevolge de vernietiging van allerlei kapitaalgoederen, en de veroudering van het ongenoegzaam op peil gehouden technisch apparaat, dat behouden bleef? Of, en zoo ja, na hoeveel tijd, en met hoeveel inspanning, herstel van de economisch-beste handelsbetrekkingen mogelijk zal zijn? De mate waarin door dit alles de volkswelvaart geschaad zal blijken, kan eerst de toekomst leeren, of beter gezegd zal eerst de toekomst te verwerken krijgen.

Naast deze overwegend dus eerst op de toekomst drukkende oorlogslasten, staan dan die, welke in het heden ten volle den volken worden opgelegd. Deze worden gevormd door de vermindering van het reëel volksinkomen, als gevolg van het onttrekken van de onder de wapenen geroepenen aan hun normale werk, dat door de anderen niet geheel kan worden overgenomen; door de eenzijdige oriëntering van een groot deel der voortbrenging achter het front op het maken van oorlogsmateriaal; door de directe vermindering van de uitkomsten der voortbrenging, die van de onvoldoende instandhouding van het, bovendien overbelaste, kapitaal, dat aan vernietiging ont kwam, het gevolg is; door de inschropping van den internationalen handel en de daardoor onvermijdelijk geworden omschakeling van een groot deel van het maatschappelijk productie-apparaat in minder rendabele richtingen¹⁾. Ook dit deel der oorlogslas-

¹⁾ De verzorging van de troepen met het noodige is slechts in zóóver als werkelijke oorlogslast te zien, als zij de specifiek-militaire behoeftigheden betreft. Hun kleding en voeding zou, ook zonder den oorlogstoestand, noodig zijn geweest.

ten drukt, zooals duidelijk zal zijn, niet enkel op de oorlogvoerende volken.

Deze ten volle het heden bezwarende oorlogslasten beteekenen, dat de levensstandaard, voor alle bevolkingsgroepen zonder uitzondering, gedurende den oorlog, onmogelijk onverkort kan gehandhaafd blijven. En de boven omschreven op de toekomst drukkende lasten maken herstel van den vroegeren levensstandaard, ook al zou de vrede snel kunnen worden hersteld, niet terstond daarna volledig mogelijk.

Wie aan deze onvermijdelijk geworden inperking van het verbruik zijnerzijds niet wil medewerken, doch integendeel „gewoon” wil blijven doorleven, moge voor zijn deel daarin wellicht kunnen slagen, maar hij maakt het leven voor zijn medeburgers er nog slechts te moeilijker door.

Financieringsmethode kan geen verschuiving naar de toekomst geven.

Het voorafgaande heeft betrekking op de werkelijke lasten door den oorlog opgelegd. Daarnaast stelt zich het vraagstuk der financiering dezer lasten voor zoover, in eersten aanleg, de Staat deze te vereffenen heeft.

Met andere woorden de vraag: leening of belasting? De boven aangegeven reële oorlogslasten door middel van leeningen, geheel of gedeeltelijk, op de toekomst af te schuiven is, naar mijn meening, volkomen onmogelijk.

Indien een land er in kan slagen de kosten van den oorlog, of van zijn neutraliteitshandhaving, in meerdere of mindere mate, te dekken door in het buitenland ondergebrachte leeningen, dan is het zeker waar, dat zijn burgers in de toekomst een schuld aan het crediteurland te vereffenen zullen hebben, en dat in het heden, in verhouding tot dit gedeelte der bedoelde kosten, slechts een beperkt bedrag door middel van belastingen voor rente en aflossing noodig zal zijn.

Maar ook in dit geval kan men, de zaak principieel beschouwend, en dus de burgers der beide bij de leening betrokken landen voor een oogenblik als een geheel zich denkend, niet zeggen, dat de oorlogskosten op de toekomst worden afgeschoven. Uit de opbrengst van de leening werden pro tanto de kosten van den oorlog *terstond* betaald, en wat de burgers van den staat-debiteur later aan rente en aflossing zullen te betalen krijgen, vormt een post van ontvangst voor die van den staats-schuldeischer.

Bij leeningen in het binnenland staat de zaak juist zoo. Het leeningsvraagstuk is er m.a.w. één betreffende de verdeling der oorlogskosten, niet tusschen heden en toekomst, maar tusschen de burgers onderling; die van verschillende landen ingeval van buitenlandse leeningen, die van het eigen land ingeval van binnenlandsche.

Dit standpunt ten opzichte van het zoo actueele leeningsvraagstuk kan in zoover weinig bevredigend schijnen, als de hier besproken uitgaven, vooral wanneer zij voor de neutraliteitshandhaving worden gedaan en deze er inderdaad door bereikt wordt, ook aan de toekomstige bevolking een moeilijk te overschatten dienst bewijzen. Behoud van onze zelfstandigheid en onafhankelijkheid zijn waarden van primair belang. Het zou dus stellig billijk zijn, indien de zaak zoo kon worden geregeld, dat de daarvoor te brengen offers niet uitsluitend op het heden zouden drukken.

Bovendien valt te denken aan het feit, dat hetgeen voor dit doel moet worden uitgegeven ten deele wordt omgezet in goederen van betrekkelijk langen levensduur. Men denke aan den aanleg van allerlei verdedigingswerken, of aan den bouw van oorlogschepen. Maar daartegenover staat, dat, zooals boven toegelicht, de oorlog ook aan de toekomst nog zeer aanzienlijke lasten te dragen geeft. En in ieder

geval blijft het een feit, dat de oorlogskosten, in welken vorm ook, terstond moeten worden betaald.

In de m.i. onjuiste voorstelling, dat men, door leeningen ervoor te sluiten, de oorlogslasten op de toekomst zou kunnen afschuiven, ligt het gevaar besloten, dat het besef der onvermijdelijkheid, om de vermindering van het reëel volksinkomen om te zetten in een volstrekt algemeene versobering van het leven, er door wordt verzwakt. Zou deze versobering achterwege blijven, dan beteekent dit, dat het herstel te zijner tijd van de vroegere welvaart er, meer dan noodig is, door wordt tegengehouden. Slechts in zoverre zou men dus kunnen zeggen, dat dan de in de toekomst te dragen gevolgen van den oorlog zouden toenemen.

De werking van leeningen uit credietcreatie.

Men moet er zich goed rekenschap van geven, dat het financieren van de oorlogskosten uit leeninggeld, voor zover dit niet beschikbaar komt ingevolge voor dit doel bewust aanvaarde besparing op het verbruik, in het wezen der zaak neerkomt op het stellen van meer geld tegenover de kleiner geworden hoeveelheid goederen, of m.a.w. inflatorisch werkt. Inflatie nu beteekent, in dit verband gezien, eveneens een vraagstuk der verdeling van de oorlogskosten tusschen de verschillende leden (en groepen) der bevolking. Thans echter een verdeling niet volgens bewust getrokken lijnen, zooals dit in de belastingwetgeving geschiedt, maar op een wijze, die niemand vooruit kan overzien, en die, blijkens vroegere ervaring, tot de grofste onbillijkheden voert. Doch, waar het in dit verband op aankomt: van verschuiving der oorlogslasten van heden naar de toekomst, is ook daarbij geen sprake, al behoeft het wel geen betoog, dat fouten in het financieel beleid ook in toekomstige jaren zullen naverken.

De slotsom, waartoe het voorafgaande mij voert is, dat men eigenlijk zou moeten verlangen, dat de kosten onzer neutraliteitshandhaving ten volle door belastingen werden gedekt. Indien een zoodanige financieele politiek ook door de oorlogvoerende landen zou worden gevolgd, dan ware vermoedelijk een zeer belangrijk bijkomstig voordeel daarvan, dat de neiging om den strijd tot het bitter einde door te vechten er, zooda niet bij de staatslieden dan toch bij de volken zelf, aanzienlijk door zou worden verzwakt. Practisch is een dergelijke politiek echter niet wel door te voeren.

Overal zal een grooter of kleiner deel der bedoelde kosten met leeninggeld worden gefinancierd. Maar men mag verlangen, dat regeeringen en volksvertegenwoordigingen zich aard en gevolgen der aanvaarde financieringspolitiek goed bewust zijn, en dat het volk niet in den waan komt te verkeeren, dat de leeningen de lasten, die het werden opgelegd, naar de toekomst verplaatsen, zoodat het heden in mindere mate aan de noodzaak der versobering zou zijn onderworpen.

De vraag betreffende den invloed, van leening, resp. belasting, voor de financiering van de oorlogskosten op de kapitaalvorming uitgaande, laat ik rusten. Stellig heeft de oorlog, hoe ook gefinancierd, vermindering van de kapitaalvorming tengevolge. Maar, al zal de keuze tusschen beide mogelijkheden op de mate, waarin deze invloed zich doet gevoelen, niet zonder belang zijn, toch geldt het hier, in tegenstelling tot de bovenvermelde kapitaal-vernietiging (resp. kapitaal-veroudering) niet een element van de kosten van den oorlog, maar een inperking van de toekomstige welvaarts-mogelijkheden; dus een lucrum cessans, niet een damnum emergens.

C. A. VERRIJN STUART.

CONTRABANDE-CONTROLE IN NEDERLAND.

INLEIDING.

Bij Koninklijke Boodschap van 1 Februari 1940 (bijl. Tweede Kamer 1939—1940 nr. 260), is bij de Tweede Kamer der Staten-Generaal ingediend een ontwerp van wet tot aanvulling van de wet Medewerking Verdedigingsvoorbereiding 1939 (Staatsblad nr. 630). De bedoeling van dit ontwerp is den Ministers van Economische Zaken, Defensie of van Financiën de mogelijkheid te verschaffen maatregelen te treffen, als gevolg waarvan niet verder wordt overgegaan tot het afleggen van verklaringen aan vertegenwoordigers van vreemde mogendheden, waarbij zij, die deze verklaringen afleggen, zich verbinden, zich te onderwerpen aan een zeker toezicht op hun bedrijf vanwege vertegenwoordigers van die vreemde mogendheden. De Regeering gaat daarbij van de gedachte uit, dat een dergelijk toezicht veelal door Nederlandsche ondernemingen, zij het noode, wordt aanvaard, teneinde de totstandkoming van transacties te bevorderen. De Regeering wenscht te kunnen ingrijpen, aangezien „de verdediging van de algemeene economische belangen van Nederland door verklaringen van bovenbedoelde strekking zou kunnen worden geschaad” (Memorie van Toelichting).

Een wetsdecreet van soortgelijke strekking kwam reeds eerder in het Belgische staatsblad¹⁾. In de pers is het Nederlandsche ontwerp toegejuicht en inderdaad is een inmenging vanwege vreemde mogendheden in ons bedrijfsleven uitermate bedenkelijk te achten, te meer nu de bedrijven gericht moeten zijn op de versterking van Nederland's economische verdediging²⁾.

Dat als gevolg daarvan het tot stand komen van transacties kan worden belemmerd, dient in 's lands belang te worden aanvaard. Het kan echter van nut zijn, indien nader wordt onderzocht, wat die vreemde inmenging eigenlijk zou kunnen willen en of zij is overeen te brengen met onze neutraliteit, waarbij een vergelijking met de jaren 1914—1918 verduidelijk kan geven. Daarbij dient in aanmerking te worden genomen, dat omtrent de wijze, waarop onze overzeesche handel thans plaats vindt, uiteraard niet veel bekend is.

Voorop sta, dat de Nederlandsche Regeering die maatregelen treft, die zij voor Nederland noodzakelijk acht, en dat zij tegenover het buitenland een strikte onzijdigheid betracht. Daarnaast nu — het kan niet genoeg worden herhaald — is de Nederlandsche koopman vrij handel te drijven met wie hem goedgeunkt en zooals hij dit verkiest, mits hij niet in strijd komt met in Nederland uitgevaardigde voorschriften. De oorlogvoerende mogendheden hebben echter de bevoegdheid contrabandegoederen, die per schip over zee worden vervoerd, aan te houden en in beslag te nemen.

Met nadruk moet er op worden gewezen, dat het vervoer van contrabandegoed op zichzelf dus een volkomen geoorloofde handeling is, zij het ook, dat daaraan zekere risico's zijn verbonden. In den wereldoorlog bracht de Engelsche prijsrechter dit scherp tot uitdrukking in de volgende bewoordingen: „Neutrals who carry contraband do not breach the law of nations; they run a risk for adequate gain, and, if they are caught, they take the consequences”³⁾.

Het geheele terrein van den Nederlandschen in- en uitvoer met alle moeilijkheden en regelingen, die

¹⁾ Zie Algemeen Handelsblad van 3 December 1939 (ochtendblad).

²⁾ Zie Nieuwe Rotterdamsche Courant van 3 Februari 1914 (avondblad A).

³⁾ Zie Mr. J. H. W. Verzijl, *Le droit des prises de la grande guerre*, Leyde 1924, blz. 731.

sinds 3 September 1939 zijn gekomen, laat zich nog slecht overzien, terwijl voor een nauwkeurig onderzoek de tijd eerst kan zijn gekomen, indien tot de publicatie van de noodige bescheiden kan worden overgegaan. Daarom kan over den huidige toestand hoofdzakelijk slechts veronderstellenderwijze worden gesproken. Een korte beschouwing van hetgeen geschiedde in de jaren 1914—1918 kan tot leiddraad strekken, maar zelfs over dat reeds lang achter ons liggende tijdvak is het moeilijk een inzicht te krijgen, daar een uitgebreide samenvattende studie hierover niet is verschenen. Wel is in het vorige jaar een posthume studie verschenen van wijlen Professor Huart, waarin op heldere, bondige en toch volledige wijze is aangegeven het aandeel van Nederland in de ontwikkeling van het onzijdigheidsrecht gedurende den wereldoorlog⁴⁾, doch daarbij is het gedeelte, waarin de maatregelen, den handel betreffende, moesten worden beschouwd, nog niet behandeld, zoodat dit nog geschreven zou moeten worden. Bovendien is er van de hand van Dr. Van Manen het uitvoerige standaardwerk over de Nederlandsche Overzee Trustmaatschappij⁵⁾, doch in de eerste plaats is dit voornamelijk gebaseerd op de archieven van de N.O.T., terwijl voorts de juridische zijden minder naar voren komen en het tenslotte ook door de weinige overzichtelijkheid niet een scherp beeld vermag te geven.

Inhoud van dit en van de twee nog te verschijnen artikelen.

Over drie onderwerpen, die aanleiding geven voor den handel tot het treffen van bijzondere voorzieningen, zullen hier enkele opmerkingen worden gemaakt, te weten: de contrabandebepalingen, de door Engeland en Frankrijk getroffen maatregelen ten opzichte van goederen, van den vijand afkomstig of eigendom van den vijand, en de door Engeland getroffen bepalingen voor den invoer van goederen in Engeland.

I.

Contrabandebepalingen in 1914—'18.

„Elke oorlogvoerende moet „van nature” wenschen den handel van zijn tegenstander geheel lam te leggen, elke onzijdige heeft „van nature” de neiging volstrekt ongestoorde voortzetting van zijn handel met beide belligerenten te verlangen”⁶⁾.

Door deze tegengestelde begeerten ontstond het leerstuk der contrabande, medebrengende de bevoegdheid voor den belligerent bepaalde goederen, van belang voor de krijgsmacht van den tegenstander, op zee in schepen van neutrale mogendheden in beslag te nemen en prijs te verklaren⁷⁾. Daarbij zijn bovenal drie vragen van belang: 1. welke goederen worden

⁴⁾ Mr. F. J. A. Huart, Nederlands aandeel in de ontwikkeling van het onzijdigheidsrecht gedurende den wereldoorlog, Bibliotheca Visseriana, deel XIII, Leiden 1939.

⁵⁾ Dr. Charlotte A. van Manen, De Nederlandsche Overzee Trustmaatschappij, 8 deelen, Den Haag 1935; zie hierover Mr. B. M. Telders in De Gids van 1937, deel I blz. 201 vlg.

Het werk van den Amerikaanschen hoogleeraar van Nederlandschen huize Vandenberg: „Neutrality of the Netherlands during the World War”, Michigan 1927, geeft op dit punt wel heel weinig.

⁶⁾ Mr. B. M. Telders, De oorsprong van den regel der effectieve blokkade, in: Rechtshistorische opstellen, aangeboden aan A. S. de Blécourt, oud-hoogleeraar in het oud-vaderlandsch recht te Leiden, Groningen 1939.

⁷⁾ Zie o.a. Mr. J. P. A. François, Handboek van het Volkenrecht Zwolle 1933, Tweede deel, blz. 562 vlg.; Mr. J. H. W. Verzijl, Het prijsrecht tegenover neutralen in den wereldoorlog van 1914 en volgende jaren, Den Haag 1917; Mr. B. M. Telders, Nederlands Onzijdigheid, Den Haag 1939, blz. 42 vlg.; Contrabandevervoer in De Nederlandsche Mercur van 21 September 1939; Mr. J. H. W. Verzijl, Modern Contrabanderecht in het Nederlandsch Juristenblad van 10 en 17 Februari 1940.

als contrabande beschouwd; 2. wanneer worden deze geacht voor de vijandelijke krijgsmacht te zijn bestemd; 3. op welke wijze wordt deze bestemming bevestigd?

1. *Welke goederen worden als contrabande beschouwd?*

In de veelvuldigheid van opvattingen, die omtrent deze vragen bestond, poogde de in 1909 te Londen tot stand gebrachte Declaratie van Londen (Staatsblad 1911 nr. 237) eenheid te brengen. Door den tegenstand van het Engelsche Hooogerhuis trad deze regeling niet in werking, maar bij den aanvang van den wereldoorlog verklaarden Engeland en Frankrijk de Londensche Zeerecht-Declaratie te zullen volgen, zij het met eenige belangrijke uitzonderingen. Hoe langer hoe meer maakte men zich later echter weer los van de Declaratie, hetgeen door Engeland en Frankrijk op 7 Juli 1916 nadrukkelijk werd verkondigd. Zoo bleef er ten aanzien van vele vragen onzekerheid en wrijving heerschen.

In overeenstemming met de Londensche Zeerecht-Declaratie werden door de oorlogvoerende mogendheden in 1914 de contrabandegoederen onderscheiden in absolute en relatieve contrabande, al naar gelang de goederen speciaal voor oorlogsdoeleinden worden gebruikt dan wel de goederen zoowel voor oorlog als voor andere doeleinden kunnen dienen.

Deze onderscheiding heeft vooral belang bij de vraag naar de bestemming der goederen. Volgens artikel 30 der L.Z.D. zou absolute contrabande kunnen worden prijsverklaard, indien komt vast te staan, dat zij bestemd is voor het gebied van den vijand of voor zijn strijdkrachten.

Daarbij zou het dan geen verschil maken, of deze goederen rechtstreeks dan wel via een neutraal land daarheen zouden worden vervoerd, de z.g. leer der voortgezette reis, uiteraard voor ons land van het grootste belang. Deze leer was volgens artikel 35 der L.Z.D. niet van toepassing op de relatieve contrabande; die zou kunnen worden genomen, als bewezen werd, dat de goederen bestemd waren voor het vijandelijke leger of de administratie van den vijandelijken staat.

Terwijl de oorlogvoerenden in 1914 bij de publicatie hunner contrabandelijsten het onderscheid handhaafden tusschen absolute en relatieve contrabande, verklaarde Engeland te gelijker tijd (bij Order in Council van 20 Augustus 1914, zie Nederlandsche Staatscourant van 3 September 1914), dat relatieve contrabande zou bloot staan aan inbeslagname, naar welke haven het schip ook bestemd was, en in welke haven ook de lading moest worden gelost.

Elke oorlogvoerende immers moet „van nature” wenschen den handel van zijn tegenstander geheel lam te leggen en in de tegenwoordige oorlogen, waarin volken tegen volken strijden, blijkt het moeilijk den toevoer van contrabandegoederen aan den tegenstander door een neutraal land heen toe te laten, alleen op grond van de omstandigheid, dat de goederen niet regelrecht over zee, doch via een neutraal land den vijand zullen bereiken. Het verwondert dan ook niet, dat Englands voorbeeld door zijn bondgenooten werd gevolgd⁸⁾.

2. *Wanneer worden deze geacht voor den vijand te zijn bestemd?*

In verband met het hier te behandelen onderwerp is nu de belangrijkste vraag, op welke wijze de bestemming der goederen door de prijsnemende mogendheid moet worden bewezen, waarbij dan meer in het bijzonder aandacht valt te wijden aan de goederen, die in Nederland worden aangevoerd en waarvan

⁸⁾ Zie François, a.w. blz. 579.

wordt aangenomen, dat de reis naar den tegenstander wordt voortgezet⁹⁾. Men is hier aangewezen op vermoedens.

Door het bovenbedoelde uitvaardigen van algemeene regelen, en door de uitspraken van de prijsrechters, kwamen de belligerenten er steeds spoediger toe het bewijs geleverd te achten, dat goederen, naar Nederland aangevoerd, contrabande waren. Tegen zoodanige, bij algemeenen regel, aangegeven vermoedens stond weliswaar de mogelijkheid van tegenbewijs open, maar aldus werd de bewijslast omgekeerd. Zoo werden reeds sinds Augustus 1914 goederen door de Geallieerden vermoed absolute contrabande te zijn, wanneer zij geconsigneerd waren aan iemand, die in den loop van den oorlog contrabande naar vijandelijk land had doen vervoeren of naar de vijandelijke autoriteit dan wel een agent van den vijand.

Zoals reeds werd opgemerkt, werd reeds in den aanvang van den wereldoorlog de leer der voortgezette reis eveneens toepasselijk geacht op de relatieve contrabande, waarmede gepaard ging een vrijwel volledige uitwissching van het verschil tusschen de beide categorieën. Volgens artikel 34 van de L.Z.D. wordt de bestemming van relatieve contrabande aangenomen, wanneer de zending gericht is aan de vijandelijke Overheid of aan een koopman, die gevestigd is in het vijandelijke land en die, naar algemeen bekend is, den vijand deze voorwerpen en materialen levert.

Volgens Fransch decreet van 25 Augustus en de Order in Council van 20 Augustus 1914 wordt deze bestemming eveneens aangenomen, indien de goederen geconsigneerd zijn aan, of voor rekening van, een koopman of iemand anders, die afhankelijk is van de overheden van den vijandelijke staat. „In goed Hollandsch beduidt zulks dus, daar ieder, die in den vijandelijke staat of een door den vijand bezet gebied woonachtig is, van de overheden van dien Staat afhankelijk is, dat levensmiddelen, brandstoffen, e.d. op neutrale schepen op weg naar onze havens, kunnen worden buitgemaakt, wanneer zij bestemd zijn, na overlading aldaar, te worden vervoerd naar Duitschland of het door Duitschland bezette gebied van België”¹⁰⁾. Bovendien golden ook voor de relatieve contrabande de vermoedens, hierboven genoemd voor de absolute contrabande.

3. Het bewijs der bestemming.

Bij regelen van 7 Juli 1916 stelden Frankrijk en Engeland de L.Z.D. geheel ter zijde en vaardigden zij voor de beide categorieën gelijke bepalingen uit¹¹⁾, terwijl bij Order in Council van 16 Februari 1917 het enkele feit, dat goederen van of naar een aan vijandelijk gebied grenzend land werden verscheept zonder eenige Geallieerde haven aan te doen, voldoende werd geacht om, behoudens te leveren tegenbewijs, de vijandelijke bestemming of herkomst te doen aannemen¹²⁾.

Theoretisch laat zich, door mogelijkheid van tegenbewijs, nog onderscheid construeeren, doch practisch is het er niet¹³⁾. Dat het verschil tusschen beide

categorieën reeds bij den aanvang van den wereldoorlog werd verloochend, kan zijn verklaring vinden in de omstandigheid, dat Duitschland reeds spoedig de geheele voedsel- en andere voorziening van de bevolking tot staatszaak maakte, zoodat bij den invoer deze goederen terstond onder regeeringstoezicht kwamen¹⁴⁾.

De moeilijkheden in de practijk.

In de practijk zouden de moeilijkheden zich scherper nog doen gevoelen, dan men op grond van de beschikbare gegevens aanvankelijk mocht verwachten. Engeland wenschte den handel van Duitschland volkomen lam te leggen, Nederland wenschte zijn internationale verplichtingen na te leven, de Nederlandsche handel wenschte voort te gaan met zijn functie tusschenschakel te vormen in het internationale verkeer en wenschte Nederland zelf van het noodige te blijven voorzien.

Scheepvaart en handel zagen al spoedig, welke groote belemmeringen hun in den weg werden gelegd. De Nederlandsche Regeering wilde slechts, als het hoog noodig was, zelf als koper van overzeesche goederen optreden. Zoo besloot zij op 21 Augustus graan aan te koopen. Op dienzelfden dag verklaarde zij — met het oog op den in artikel 7 van de herziene Rijnvaartakte van 1868 bedoelden onbelemmerden doorvoer (van handelsgoederen) van uit zee naar Duitschland —, dat doorvoer volgens het geldende handelsgebruik als zoodanig zou beschouwd worden, indien het goed verzonden was met dóorcognossement, indien het goed een Nederlandsche haven was binnengekomen en daar ten doorvoer was aangegeven, bij mogelijkheid van opslag of overlading, en indien bij aankomst in de haven de doorvoerbepaling uit de papieren zou blijken.¹⁵⁾

Mede ten gevolge van deze verklaring kwam enkele dagen later het bericht van de Engelsche Regeering, dat zij alle voedingsmiddelen als verdacht zou beschouwen, tenzij de Nederlandsche Regeering een waarborg gaf, dat deze goederen niet naar Duitschland zouden worden verkocht. Wat Engeland verlangde, was een verbod door de Nederlandsche Regeering om de contrabandegoederen weder uit te voeren naar de Centrale Mogendheden. De Regeering kon dit niet doen, wilde zij niet in strijd komen met de door haar vastgestelde gedragslijn, zulks ter bewaring van de neutraliteit, van gelijke behandeling van alle oorlogvoerenden.

De totstandkoming van de N.O.T.

Wat de Regeering echter in geen geval kon doen, mocht de handel zich wel veroorloven.¹⁶⁾ Zoo kwam nog aan het einde van 1914 door enkele der meest vooraanstaande kooplieden, reeders en bankiers de Nederlandsche Overzee Trustmaatschappij tot stand, aan wie vrijwel geheel de taak was beschoren om gedurende den wereldoorlog de mogelijkheid voor Nederland open te houden van den aanvoer van goederen van overzee.

In de eerste plaats werd nu een reederij-contract vastgesteld, dat met de reederijen, die zich daartoe wilden verbinden, afzonderlijk werd gesloten.¹⁷⁾ Hierin verbond zich de bij de N.O.T. aangesloten reederij geen contrabandegoederen te vervoeren naar Nederlandsche havens, tenzij geadresseerd aan de N.O.T. of, op aanwijzing van de N.O.T., aan de Nederlandsche Regeering. Alle goederen, aan de

⁹⁾ Zie voor het volgende: Telders a.w. blz. 59 vlg.; Mr. J. H. W. Verzijl, Le droit des prises de la grande guerre, blz. 730 vlg. en het reeds genoemde artikel van Verzijl in het Nederlandsch Juristenblad van 17 Februari 1940.

¹⁰⁾ Mr. A. A. H. Struycken, Verzamelde Werken, Arnhem 1925, Tweede Deel blz. 135.

¹¹⁾ Zie Mededeelingen van den Minister van Buitenlandse Zaken aan de Staten-Generaal, Juli-December 1916, blz. 5—6.

¹²⁾ Zie ook Jhr. Mr. W. J. M. van Eysinga, Nederland en het onzijdigheidsrecht gedurende den wereldoorlog, De Gids 1928 III, blz. 207.

¹³⁾ In artikel 31 der L.Z.D. worden vermoedens genoemd voor de bestemming van absolute contrabande, waartegen geen tegenbewijs is toegelaten.

¹⁴⁾ Van Eysinga, a.w. blz. 199; Vandenbosch, a.w. blz. 227.

¹⁵⁾ Zie Van Manen, a.w. blz. 41 vlg.; Vandenbosch, a.w. blz. 228, noot 1.

¹⁶⁾ Zie ook Van Eysinga, a.w. blz. 204.

¹⁷⁾ Zie Van Manen, a.w. blz. 78 vlg.

N.O.T. geadresseerd, moesten naar Nederlandsche havens worden vervoerd.

Zij mochten de vervoerders alleen worden afgegeven, wanneer zij ingeklaard waren, hetzij voor verbruik binnenslands, hetzij voor verschepping naar Nederlandsche koloniën of naar onzijdige staten. De reederij mocht de goederen alleen afleveren tegen afgifte van het cognossement; daar de N.O.T. als geadresseerde het cognossement zou ontvangen, behield zij de aflevering aan zich.

Dit was van belang voor het geval deze regeling zoo gemaakt werd, dat zij tenslotte reden mocht hebben den importeur niet te vertrouwen. Als de reederij zich niet hield aan het contract, kon een boete worden gevorderd tot een maximum van honderdduizend gulden.

Een importeur kon bij contract de bevoegdheid verkrijgen goederen aan de N.O.T. te adresseeren. Hij moest er voor instaan, geen agent van een buitenlandsche Regeering te zijn, noch tot zulk een agent in betrekking te staan, noch de goederen weder uit te voeren, tenzij naar de Nederlandsche Koloniën of naar onzijdige staten. De importeur moest de N.O.T. machtigen om over te gaan tot naasting of tot aanhouding tot na den oorlog, indien er vermoeden bestond, dat zij een andere bestemming hadden dan voor binnenslandsch gebruik of voor uitvoer naar onzijdige landen of Nederlandsche Koloniën. Hij moest voorts op aanvraag volledige inlichtingen over de verscheepte goederen verstrekken, *bij vermoeden van overtreding dezer bepalingen zelfs door openlegging en vertoon van boeken, briefwisseling en andere bescheiden*. In het contract was een hoeterregeling opgenomen, terwijl de importeur bovendien een garantie moest storten. De N.O.T. had het recht van verhaal van boeten, schade, navorderingen enz. op deze garantie zonder eenigen vorm van proces.

Tusschen de Geallieerde Regeeringen en de N.O.T. werd vervolgens overeenstemming verkregen¹⁸⁾. De N.O.T. garandeerde de „home consumption” van de aan haar geconsigneerde goederen. Indien niet anders overeengekomen, viel onder „home consumption” te verstaan verbruik binnenslands dan wel heruitvoer naar de Nederlandsche Koloniën of naar neutrale staten, mits zulks niet geschiedde door vijandelijk gebied.

Ook de Deutsche Regeering werd van de oprichting van de N.O.T. op de hoogte gesteld, waarbij deze zich bereid verklaarde zoo noodig haar tusschenkomst te verleen voor den aanvoer naar Nederland uit Duitschland en Oostenrijk-Hongarije van goederen, waarvan die landen alleen den uitvoer zouden toestaan onder het beding, dat zij niet naar de tegenpartij zouden worden uitgevoerd¹⁹⁾. In het midden van 1915 verbood de Britsche Regeering allen uitvoer naar Nederland tenzij met N.O.T.-consignatie.

Het valt aldus te verstaan, dat François in zijn Handboek van het Volkenrecht²⁰⁾ opmerkt: bestemming voor de belligerente krijgsmacht werd aangenomen in alle gevallen, dat goederen niet aan de N.O.T. of overeenkomstige instellingen in andere onzijdige landen waren geconsigneerd.

Zoals uit een en ander blijkt, was er in Nederland in 1914 een lichaam opgericht, dat ver-gaande bemoeienis had met den overzeeschen invoer van goederen, dat groote bevoegdheden had tegenover de importeurs en dat, ten behoeve van levensbelangen van Nederland, noodgedwongen discrimineerde ten aanzien van den wederuitvoer.

In een volgend artikel zal nader worden behandeld hoe deze situatie zich — mede in vergelijking met de jongste belevenissen — ontwikkelde.

Mr. H. FORTUIN.

¹⁸⁾ Zie Van Manen, a.w. blz. 81 vlg.; zooals meer voorkomt in dit werk, niet geheel duidelijk.

¹⁹⁾ Zie Van Manen, a.w. blz. 86.

²⁰⁾ Blz. 530; zie ook Van Manen, a.w. Tweede Deel blz. 133—134.

REGISTRATIE VAN ARBEIDSKRACHTEN.

Centrale en algemeene registratie.

Onder dezen titel heeft een commissie, ingesteld door de Nederlandsche Maatschappij voor Nijverheid en Handel, een rapport uitgebracht, waarin wordt nagegaan: „of, en zoo ja, op welke wijze het door „doelmatiger organisatie mogelijk zou zijn een volledig overzicht te verkrijgen van alle beschikbare, „werklooze arbeidskrachten en tevens, met vermijding van onnoodige kosten, de uitvoering van de „steunregeling en de contrôle daarop te vergemakkelijken”.

Op 15 Februari 1940 heeft het Hoofdbestuur zich gewend tot den Minister van Sociale Zaken, met het verzoek het denkbeeld, dat de Commissie in haar rapport heeft uitgewerkt, bij de Regeering aanhangig te maken en de noodige maatregelen te treffen, die een nauwkeurige kennis der feitelijke omstandigheden op de arbeidsmarkt zullen verzekeren.

Nu is het denkbeeld van Registratie der arbeidskrachten niet nieuw, evenmin als het invoeren van een arbeidsboekje; zoowel voor jeugdigen als voor volwassen arbeiders hebben wij reeds pogingen in deze richting gezien. De centrale en algemeene registratie, zooals de commissie deze voorstelt, is in de door haar gekozen vorm echter van een bijzondere aantrekkelijkheid, ook al zitten er o.i. enkele bezwaren aan vast, welke ik hieronder hoop aan te geven.

Evenals ieder ander probleem, kent de kwestie der registratie verschillende aspecten.

Algemeen economisch en sociaal gezien geloof ik niet, dat bezwaren tegen een stelselmatige registratie van alle arbeidskrachten aanwezig kunnen zijn. De verscheidenheid op de arbeidsmarkt, de geringe uniformiteit van het aanbod en de verschillende soorten arbeid, zijn oorzaak, dat wij eigenlijk zelfs niet van één arbeidsmarkt kunnen spreken. Er bestaan verschillende arbeidsmarkten, welke onderling slechts weinig interfereeren. Van uniformiteit der prijzen, de loonen, op deze markten is dan ook zeker geen sprake.

Analyse van het arbeidsaanbod is nuttig, noodig en uitvoerbaar.

Een quantitative en kwalitatieve analyse van het aanbod, welke door de registratie mogelijk is, is daarom een eerste vereischte. Noodig is dan een moderne en wetenschappelijk meer verantwoorde indeeling van bedrijfs- en beroepsklassen. Ook op de Arbeidsbeurzen, en wel naar een algemeen geldende maatstaf voor het geheele land.

Volgens de opvattingen van de Commissie zullen niet alleen de jeugdige en volwassen arbeiders geregistreerd moeten worden, doch ook de werklozen, welke al of niet voor steun in aanmerking komen. Niet alleen omdat de werklozenstatistiek onvoldoende is, maar ook als contrôlemaatregel voor de steunuitkeering.

Contact met de organen der steunverleening.

De Commissie zegt hierover t.a.p. op pag. 12 het volgende: „In het stelsel, dat de Commissie zich „denkt, zal tevens de uitvoering der steunmaatregelen belangrijk vergemakkelijkt worden en een meer „effectieve contrôle daarop mogelijk zijn, met als „resultaat een niet onbeteekenende besparing juist „door de algemeene registratie met individueele „arbeidsboekjes.”

Hieruit volgt, dat met de steunverleening in contact gestaan moet worden, waaruit tevens weer volgt, dat door juiste registratie steunfraude wordt tegengegaan, en de steunverleening vergemakkelijkt wordt. Hierbij is dus een algemeen financieel belang gemeoid. De Commissie verwacht zelfs, dat besparing van kosten zal plaats vinden, doordat steunfraude wordt tegengegaan, de „steunnormen” juist worden

toegepast en werkzoekenden eerder in de gelegenheid komen om in het gewone bedrijfsleven weder opgenomen te worden, waardoor gemiddeld over een korteren tijd steun behoeft uitgekeerd te worden (pag. 25).

Ook bedrijfseconomisch meen ik, dat er aan de voorgestelde regeling — behoudens de hieronder opgesomde bezwaren — geen hinderpalen in den weg zullen staan. Het bedrijfsleven is reeds gewend aan soortgelijke administratieve werkzaamheden, welke verricht worden ten behoeve van: loonstatistiek, sociale verzekering, belastingopgaven, enz. De voorgestelde regeling is dan ook geen administratieve verzwarende, integendeel, zij is een meer rationeële oplossing voor de huidige bezigheden.

Enkele opmerkingen uit de praktijk.

Hoe het ook zij, enkele algemeene opmerkingen en bezwaren — ook al zijn zij van geen al-omvattend belang — wil ik onder ooggen zien. Zij zijn:

1. Het is de vraag of registratie van oudere arbeidskrachten haar nut zal hebben in verband met de waarschijnlijk vrij onbetrouwbare gegevens over vroegere arbeidsjaren. Dit euvel vervalt echter mettertijd, naarmate de registratie langer ingang heeft gevonden.

2. De loonvermelding in de arbeidsboekjes is om vele redenen toe te juichen, ook al zal deze publiciteit op tegenstand stuiten, met name bij diegenen onder de werkgevers, welke — hetzij door locale, hetzij door andere omstandigheden — te lage loonen betalen. De bezwaren bij de loonstatistiek hebben dit wel bewezen. Het bezwaar, dat ondernemers in een bepaalde bedrijfstak zich op de hoogte kunnen stellen van de loonen, welke concurrenten uitbetalen, kan wellicht niet ondervangen worden zonder het systeem afbreuk te doen.

3. Ten aanzien van de invulling van het arbeidsboekje en opzending daarvan ieder kalenderhalfjaar door den werkgever, valt reeds nu op te merken, dat op die tijdstippen en vooral begin Januari uit anderen hoofde cumulatie van werkzaamheden plaats vindt. Bovendien ware het beter te bepalen, dat voor bepaald aangewezen bedrijven of bedrijfstakken kan worden volstaan met afschriften uit de arbeidsboekjes, op lijsten, op te sturen aan het Register. Natuurlijk zouden waarborgen aanwezig moeten zijn, dat zij voor het Registratiekantoor voor authentiek kunnen gelden. Dit is des te meer gewenscht voor groote ondernemingen, omdat bij ontslag het arbeidsboekje steeds aanwezig moet zijn.

Een afschrift van de centrale registratiekaart bij ontslag, indien het boekje niet aanwezig is, zooals de Commissie dat wenscht, is dan niet noodig.

Aan den anderen kant zou bovenstaande regeling meer arbeid van de zijde der onderneming vergen dan in het voorstel van de Commissie is aangegeven.

4. Dat men in het arbeidsboekje zelf geen vermelding van godsdienst of organisatie wil opnemen is zeer begrijpelijk, en een verplichting tot vermelding daarvan zou hevige strijd uitlokken.

5. Wat de arbeidsbemiddeling betreft, deze zal een goed en oordeelkundig gebruik moeten maken van de gegevens uit de arbeidsboekjes. Een zeer nauwe samenwerking met het register en niet minder met de werkgevers zal noodig blijken, wil niet een van de voornaamste effecten van de registratie verloren gaan.

6. In dit verband noem ik tevens het probleem der herscholing of omstelling van werkloozen. De oplossing van dit probleem is niet gegeven met een nauwkeurige registratie. Zij is ook hier slechts een hulpmiddel om het gestelde doel te bereiken, zij het dan ook wellicht langs meer geëffenden weg. Het pro-

bleem blijft er. Het betreft hier immers hoofdzakelijk vakarbeiders, welke werkloos zijn, ondanks de huidige vraag naar geschoolden. Hier zal onderzocht moeten worden of deze toestand een gevolg is van verkeerde beroepsopgave, dan wel vanwege arbeidsongeschiktheid uit anderen hoofde, bijv. persoonlijke redenen of karaktereigenschappen. De registratie kan hier slechts ten deele uitkomst geven.

Conclusie.

Ik geloof niet, dat de werknemersvakorganisaties persé vijandig zullen staan tegenover invoering van een arbeidsboekje. Tenzij bij sommigen wellicht gevoelsargumenten een rol zullen spelen.

Met dat al zullen ook de werkgeversorganisaties haar standpunt moeten bepalen en nauwkeurig moeten overwegen het voor en tegen, verbonden aan de registratie van arbeidskrachten.

Wanneer zij de bruikbaarheid van de voorgestelde regeling kunnen aanvaarden, geloof ik, dat zij de Nederlandsche Maatschappij voor Nijverheid en Handel geen beteren dienst kunnen bewijzen ten overstaan van haar initiatief, dan adhaesie te betuigen op positieve wijze, door bij den Minister aan te dringen op registratie van arbeidskrachten en invoering van het arbeidsboekje.

Ch. STULEMEIJER.

HET BRITSCHE DEVIEZENRÉGIME.

Deviezenrestricties leiden tot steeds verdergaand ingrijpen.

Wanneer een land, door de ontwikkeling van zijn betalingsbalanspositie daartoe genoopt, overgaat tot het instellen van deviezenrestricties, moet men steeds voorbereid zijn op geleidelijke verscherping der desbetreffende voorschriften. De ervaringen door diverse landen te dien aanzien opgedaan, wijzen in dezelfde richting. Een gedeeltelijke contrôle immers is ontoereikend, omdat degenen die de reglementeering als knellend ervaren, steeds wegen zoeken om hun financiële transacties te verplaatsen naar het terrein, dat door de maatregelen onvoldoende wordt bestreken. Onvolledige contrôle is slechter dan geen contrôle; de Regeering, die de noodzaak aanwezig acht om het vrije valutaverkeer op te heffen, moet bereid zijn de volledige consequenties van dit standpunt te aanvaarden. In de praktijk kan men dan ook een voortdurenden strijd waarnemen tusschen de vindingrijken, die de leemten in een bepaalde regeling exploiteeren, en de Overheid, die ernaar streeft de effectiviteit der contrôlemaatregelen te verzekeren.

In sommige gevallen is er nog een tweede omstandigheid, die tot geleidelijke verscherping van een eenmaal ingesteld deviezenrégime bijdraagt. Door centralisatie van den valutahandel wordt slechts aan kapitaalvlucht paal en perk gesteld. De stopzetting van het vrije valutaverkeer brengt, op zichzelf genomen, geen enkele bezuiniging mede op het gebruik van deviezen. Wanneer een ernstige verstoring der betalingsbalanspositie aanleiding was tot de instelling van deviezencontrôle, vormt de inschakeling van de centrale bank slechts de eerste stap. De deviezenrestrictie kan in een dergelijk geval niet worden beschouwd als een financieel-technische maatregel; zij brengt onvermijdelijk mede, dat de Overheid, ter manipulatie van den betalingsbalans, zich voortdurend grootere bevoegdheden assumeert, zoodat het régime van valutabepalingen de neiging heeft uit te groeien tot een integreerend onderdeel van de door de Overheid gevoerde economische politiek. In Duitschland is een en ander sterk gebleken. Er zijn tekenen die er op wijzen, dat het in Engeland denzelfden kant opgaat.

De Engelsche bepalingen; „residents” en „non-residents”; officieele en vrije Pondenmarkt.

Men mag aannemen, dat het Britsche deviezenrégime, dat thans ruim een half jaar functioneert, geruimen tijd vóór den oorlog ontworpen is. Niettemin bleek, toen de administratieve machine eenigszins op toeren kwam, dat het systeem diverse hiaten bevatte. In de afgelopen maanden heeft men een aantal van deze technische leemten aangevuld. Thans wekt het bovendien den indruk, dat Engeland begonnen is de meer principieele consequenties onder oogen te zien.

Een der meest kenmerkende trekken van het Britsche stelsel is het onderscheid, dat gemaakt wordt tusschen „residents” en „non-residents”.¹⁾ Voor „residents” is het vrije valutaverkeer geheel opgeheven. De wet bepaalt dat alle deviezen, die zij bezitten of verwerven, aan de Bank of England of aan de door deze geautoriseerde banken tegen den officieelen koers moeten worden verkocht. Valuta kan door hen slechts worden verworven door tusschenkomst en met toestemming van dezelfde banken; de gevallen, waarin deviezen mogen worden verstrekt, worden door de wet opgesomd.

Anders staat het met betrekking tot „non-residents”. De Ponden-saldi, die voor buitenlandsche rekening worden aangehouden, zijn volkomen vrij in hun bewegingen (behoudens een sinds eenige dagen bestaande uitzondering, waarop nader zal worden teruggekomen). Iedere „non-resident”, die over Sterling beschikt, kan dit bezit naar goeddunken overdragen, hetzij in ruil voor valuta aan een anderen „non-resident”, hetzij aan een „resident”, ter voldoening van een in Sterling luidende verplichting. Hij mist slechts het recht zijn tegoed tegen den officieelen koers in vrije valuta om te zetten; de Bank of England stelt hem geen deviezen ter beschikking en trekt zich overigens van zijn doen en laten niets aan.

Dit samenstel van bepalingen schonk het aanzijn aan de vrije Pondenmarkt, waar slechts „non-residents” elkander ontmoeten. De vrije markt voert onder de vigeerende Britsche bepalingen een rechtmatig bestaan, en is dus niet op één lijn te stellen met een clandestiene „zwarte” markt. Aanbieders op de vrije markt zijn zij, die uit welken hoofde ook, over Ponden beschikken; dit kunnen zijn saldi die reeds vóór September 1939 bestonden, het provenu van in Ponden gefactureerden export naar het Vereenigd Koninkrijk, legaten, verzekeringsuitkeeringen, lijfrenten e.d., alle luidende in Sterling. Vragers zijn diegenen, die Ponden moeten betalen en die op de vrije markt koopen, zolang zij daar voordeliger terecht kunnen dan bij de Bank of England.

Gebreken van het stelsel.

Zolang de officieele en de vrije Pondenmarkt naast elkander voortbestaan is het essentieel, dat „residents” niet van de vrije markt gebruik maken voor transacties, die hun via de officieele markt verboden zijn. Een der voornaamste lekken der Britsche deviezenbepalingen bestond hierin dat een „resident” aanvankelijk vrijwel zonder formaliteiten Ponden kon overschrijven op rekening van een „non-resident”, die op zijn beurt deze Ponden via de vrije markt in valuta omzette. Door verscherping der betreffende over-

schrijvingsbepalingen is sedert begin Januari in deze lacune voorzien.

De functioneering der vrije Pondenmarkt ontmoet echter tevens *principieele* bedenkingen. Het was vele Engelsche bladen reeds geruimen tijd een doorn in het oog, dat deze handel in Ponden vreemdelingen in staat stelde Sterling te verwerven, zonder dat de tegenwaarde in deviezen aan de Britsche autoriteiten ten goede kwam. Men meende, dat de Britsche deviezenvoorraad hierdoor indirect werd benadeeld, omdat, wanneer geen concurrerend aanbod zou bestaan, alle vragers van Sterling bij de Bank of England zouden moeten aankloppen.

Het einde van het vrije Pond ingeluid; een wijziging van principieele beteekenis.

Op 8 Maart j.l. ging de Britsche Regeering over tot den eersten stap op den weg naar beperking van de vrije Pondenmarkt. Bepaald werd, dat bij uitvoer van tin, rubber, jute, peltjerijen en whiskey naar Nederland en Koloniën, België en Koloniën, Zwitserland, Vereenigde Staten en Zuid-Amerika betaling voortaan nog slechts mag geschieden, hetzij in de valuta van het land, waarnaar wordt uitgevoerd, hetzij in Ponden, die op de officieele markt in Engeland zijn gekocht. Hiermede wordt voor de eerste maal een verschil gemaakt tusschen betaling in vrije en officieele Ponden. Aanvankelijk was het Pond Sterling, ondanks de stopzetting van den transfer van saldi van „residents”, een homogene valuta. Wanneer men in Engeland met wettig betaalmiddel betaalde, was de herkomst der Ponden onverschillig. Thans echter bestaan er Ponden, die voor sommige aankopen niet langer acceptabel zijn.

Quantitatief is de beschreven beperking van geringe beteekenis. De uitvoer van tin, rubber, jute, peltjerijen en whiskey naar de bovengenoemde landen beliep in 1938 niet meer dan 1.4 pCt. van den totalen Britschen export naar alle landen. Voor de betaling van den geheelen reesteerenden export blijven de vrije Ponden voorsnog bruikbaar. Niettemin reageerde de koers van het vrije Pond met een felle daling, die in geen verhouding staat tot de rechtstreeksche inkrimping van de vraag naar vrije Ponden, welke als gevolg van dezen maatregel moet worden verwacht. Waarschijnlijk niet ten onrechte beschouwt de markt deze eerste inbreuk op de gebruiksmogelijkheid der vrije Ponden als een principieele wijziging der tot dusverre gevoerde valuta-politiek.

Objectief gezien is er weinig reden waarom men een fractie van den export zou laten betalen in valuta, terwijl voor het overgrootste gedeelte betaling in Sterling, ongeacht de herkomst, geoorloofd zou blijven. De homogeniteit der Sterling-valuta, waarop The Economist zich kort geleden nog beroemde, is reeds geschonden. Tusschen den jongsten maatregel en de instelling van „Sperr”-Ponden bestaat geen wezenlijk verschil.

Wat de consequenties zullen zijn van de voorsnog schuchtere beperking van de vraag naar vrije Ponden, zal de toekomst uitwijzen. De ervaring echter leert, dat deviezenrégimes, zooals het Britsche, zich slechts in één richting ontwikkelen. Er bestaat reden om aan te nemen, dat het Pond Sterling zijn nog reesteerende buitenlandsche beteekenis geleidelijk verder zal verliezen en dat de vrije markt eerlang zal verdwijnen. Het déficit op de handelsbalans groeit; de economische oorlogsvoering op den Balkan en elders maakt het Engeland onmogelijk ten aanzien van zijn kostbaren deviezenvoorraad steeds de noodige zuinigheid te betrachten. Het wekt den indruk, dat Engeland allengs genoopt wordt bij de uitwerking der valutarestictie in verschillende opzichten het Duitsche voorbeeld te volgen.

Dr. F. A. G. KEESING.

¹⁾ De Bank of England definieert „residents” als „any person or firm or corporate body residing or carrying on business in any Sterling country”; tot „Sterling countries” worden gerekend „the United Kingdom, any part of H. M. Dominions outside the United Kingdom (except Canada, Newfoundland and Hongkong), any territory in respect of which a mandate is being exercised by H. M. Government in the United Kingdom or in any Dominion, any British protectorate or protected state, Egypt, the Anglo-Egyptian Sudan and Iraq”.

HET VRAAGSTUK DER ZIEKTEKOSTEN-VERZEKERING.

Hij, die zich zou willen zetten aan een eenigszins volledige opsomming van de risico's, welke men in de huidige samenleving door verzekering pleegt te dekken, zou geen gemakkelijke taak hebben. Men verzekert zich tegen het risico van brand en van overlijden, van inbraak en van regenval tijdens een vacantie-uitstapje, van invaliditeit en van wettelijke aansprakelijkheid, van bedrijfsschade en van bliksemingslag, om nog te zwijgen van het risico van tweelinggeboorten, het „risico in loterijen" e.d. Het terrein, dat men als „sociale verzekeringen" pleegt aan te duiden is dermate uitgebreid, dat wellicht mede daarin een verklaring mag worden gezocht van het onlangs door enkele leden der Eerste Kamer tot den Minister van Sociale Zaken gerichte verzoek een inventarisatie op te maken van alle reeds bestaande sociale voorzieningen. Bovendien doen nog steeds nieuwe verzekeringsvormen hun intrede. In dit verband kan bijvoorbeeld worden gedacht aan de ontwikkeling van de exportcredietverzekering, welke thans een pendant belooft te krijgen in assurantie van importcredietrisico's.

Er zijn goede gronden om aan te nemen, dat de huidige buitengewone omstandigheden op velerlei gebied de verzekering-mindedness belangrijk zullen doen toenemen. Symptomatisch is in dit verband de sterk toegenomen belangstelling, ook van particuliere zijde, voor verzekering tegen de risico's uit hoofde van oorlogsmolest. Blijkens recente berichten zag de Vereeniging Molest-Risico de waarde der bij haar verzekerde activa in een jaar tijds stijgen van bijna 1200 miljoen Gulden tot ruim 1900 miljoen Gulden. De uitbreiding, welke de verzekering tegen casco- en goederenmolest in het zeeverkeer gedurende de laatste maanden vertoonde, behoeft nauwelijks vermelding. De invloed, welke de huidige omstandigheden op de productie in het levensverzekeringsbedrijf zullen hebben, is op het oogenblik uiteraard nog geenszins te overzien. Dat evenwel naast tegengestelde tendenzen veelal een vergrootte geneigdheid tot verzekering aan den dag zal treden, mag worden verondersteld¹⁾. Belangwekkend in dit verband is, dat één der grootste levensverzekeringmaatschappijen hiertelende onlangs gewag maakte van een sterk gestegen productie gedurende de laatste vier maanden van het jaar 1939. Hiernaast moge de belangstelling worden gememoreerd, welke blijkt te bestaan voor de thans door vele maatschappijen geboden gelegenheid tot dekking, op veelal aanzienlijk gunstiger voorwaarden dan voorheen, van het z.g. oorlogsrisico. Een toenemende verzekering-mindedness, als boven bedoeld, ligt trouwens om tweeërlei redenen eenigermate voor de hand:

1. Er ontstaan vele nieuwe risico's, welke voor assurantie in aanmerking kunnen komen, en
2. het vermogen risico's zonder dekking te aangaan zal veelal afnemen.

Bezieet men nauwkeurig het terrein, dat door het verzekeringswezen wordt bestreken, dan moet de geringe geneigdheid tot verzekering van ziektekosten²⁾ de aandacht trekken. Of deze geneigdheid gedurende de laatstverloopen maanden is toegenomen, kan bij gebrek aan gegevens niet worden vastgesteld.

¹⁾ J. G. de Jongh constateert in „De Resultaten van het Nederlandsche Levensverzekeringbedrijf over de jaren 1912, 1913, 1914 en 1915" (Uitgave van het Inst. voor Econ. Geschr. z.j.) ten aanzien van het jaar 1915 een daling der premie-ontvangsten, hetgeen naar het ons voorkomt niet als een loochenstraffing van de boven geuite veronderstelling behoeft te worden beschouwd. Vgl. in dit verband ook Horst Wagenführ-Kriegswirtschaft und Versicherung, Leipzig 1939.

²⁾ Indien in het onderstaande wordt gesproken van „ziektekosten" of van „de directe geldelijke gevolgen van ziekte e.d." geschiedt zulks — gelijk bekend mag worden verondersteld — om verwarring met ziekteverzekering, d.w.z. verzekering van inkomstenderving tengevolge van ziekte, te voorkomen.

Het risico min of meer onverwacht te worden geplaatst voor veelal aanzienlijke dokters- en ziekenhuiskosten e.d. loopt nagenoeg iedereen, de „schade" is op geld waardeerbaar en de schadekans voor de massa geringer dan voor het individu, alle factoren, welke op het eerste gezicht een bloeiende tak van verzekering zouden kunnen doen verwachten. Niettemin steekt ongetwijfeld een kern van waarheid in de door een hier te lande bestaande ziektekostenverzekeringmaatschappij bij haar propaganda gebezigde bewering, dat men zich wel verzekert tegen brand en inbraak, doch niet tegen bovengenoemde uitgaven, terwijl het laatstbedoelde risico voor den particulier honderden malen grooter is dan het eerstgenoemde. Hoe deze toestand te verklaren? Licht hier een door het verzekeringsbedrijf verwaarloosd gebied vol mogelijkheden; moet de relatief geringe ontwikkeling van deze tak van verzekering inderdaad worden verklaard uit een opvallende achteloosheid der risicodragenden; of zijn mede andere factoren in het spel? In antwoord op deze vragen het volgende.

Dat het aantal der maatschappijen, welke zich, al dan niet uitsluitend, toeleggen op verzekering van ziektekosten, relatief gering is, staat vast³⁾. Het zou evenwel onjuist zijn zonder meer te spreken van een „verwaarloosd terrein", ware het slechts omdat in dit verband onmiddellijk een uitzondering dient te worden gemaakt voor de verzekering tegen ziektekosten ten behoeve van de minst-draagkrachtigen, het gebied, waar de z.g. ziekenfondsen hun werkterrein vinden. Aanstonds dient echter te worden bedacht, dat deze verzekeringsvorm er één is sui generis. Het lidmaatschap van een ziekenfonds brengt immers niet mede het recht op vergoeding in geld van noodzakelijk ge worden medische hulp, maar op het ontvangen van die hulp in natura, in wat men zou kunnen noemen min of meer gestandaardiseerden vorm (bepaalde artsenkeuze, bepaalde spreekuren, bepaalde ziekenhuisklasse e.d.). Mede tengevolge hiervan bestrijkt het ziekenfondswezen dan ook slechts een bepaalde welstandsklasse met uitsluiting — in vele gevallen letterlijk — van beter gesitueerden. Waar nog bij komt, dat verscheidene fondsen uitgaven uit hoofde van operaties e.d. niet dekken, dan wel uitsluitend tegen betaling van een veelal niet onbelangrijke extrapremie. Blijft derhalve het feit, dat verzekering tegen de directe geldelijke gevolgen van ziekte, operaties e.d., op de wijze, waarop men zich bijv. tegen brand en inbraak verzekert, relatief weinig gebruikelijk is⁴⁾. Zien wij het goed, dan moet de verklaring hiervan in eerste instantie worden gezocht in de omstandigheid, dat de verzekering tegen ziektekosten e.a. in ruimen kring minder vertrouwen geniet dan andere verzekeringsvormen. Velen, die zonder bezwaar voor levens-, brand- en andere verzekeringen niet zelden aanzienlijke premies aan de betrokken maatschappijen toevertrouwen, blijken er veelal min of meer voor terug te schrikken, de in verhouding geringe premies

³⁾ Het „Jaarboek voor het Assurantie- en Hypotheekwezen 1940" vermeldt in de rubriek „Ziekteverzekering" 107 binnenlandsche en 12 buitenlandsche maatschappijen. Een groot aantal dezer ondernemingen beweegt zich evenwel uitsluitend op het gebied der „ziekteverzekering" in den in noot 2) bedoelden zin. Dezelfde bron vermeldt eenige honderden brandverzekeringmaatschappijen alsmede 108 binnenlandsche en 74 buitenlandsche inbraak- en 73 binnenlandsche en 13 buitenlandsche levensverzekeringmaatschappijen.

⁴⁾ Het is moeilijk, om niet te zeggen onmogelijk, deze uitspraak met cijfers te rechtvaardigen. Gegevens als die, welke t.a.v. het levensverzekeringbedrijf kunnen worden geraadpleegd, bestaan op dit gebied niet. Hier komt bij, dat het vinden van een criterium voor den omvang van dezen tak van verzekering specifieke moeilijkheden met zich zou brengen. Slechts moge in dit verband de aandacht worden gevestigd op den veelal geringen omvang van het geplaatste kapitaal der op dit gebied werkzame ondernemingen. Ondanks het ontbreken van statistisch materiaal meenen wij evenwel goede gronden te hebben de geuite bewering staande te houden.

te betalen, welke gevraagd worden door de hiertelende werkzame ziektekostenverzekeringsmaatschappijen. Zulks op grond van overwegingen, dat „er toch nooit iets van terecht komt” en dergelijke. Bezien in het licht van de reputatie, welke andere vormen van verzekering hiertelende genieten — in de meerderheid der gevallen volkomen terecht — staat aanstonds vast, dat de laatste verklaring van het geconstateerde verschijnsel met den genoemden factor niet is gegeven. Hier komt bij, dat de vaak geuite beweringen omtrent gebrek aan coulance in geval van schadeafwikkeling — zij het ook, dat deze veelal voortvloeien uit het niet nauwkeurig lezen der verzekeringsvoorwaarden — niet zelden min of meer gemotiveerd blijken. Ter vermijding van misverstand zij hier aanstonds aan toegevoegd, dat wij van de goede trouw van de betrokken maatschappijen — eventueele zwarte schapen daargelaten — volkomen overtuigd zijn. Zoodat nog steeds de vraag blijft waaraan deze eenigszins afwijkende positie moet worden toegeschreven. Als antwoord hierop diene, dat het gebied der ziektekostenverzekering technisch dusdanig vele en groote moeilijkheden biedt, dat bij de huidige organisatie van dezen tak van verzekering een beiden partijen geheel bevredigende premie- en schaderogeling slechts zelden mogelijk is. Ter toelichting het volgende.

In de eerste plaats hebben de verzekeringnemers het risico voor een groot gedeelte in eigen hand in dien zin, dat bijvoorbeeld mijnheer X., verzekerd zijnde, er niet voor zal terugschrikken voor een simpele verkoudheid driemaal zijn huisdokter te consulteren, om nog te zwijgen van specialistenvisites, verlossingen, e.d.

Ten tweede wordt deze verzekeringsvorm, meer wellicht dan eenige andere, bemoeilijkt door het feit, dat het effectieve schadebedrag in hooge mate wordt beïnvloed door den welstand van den verzekeringnemer. Mede tengevolge van dezen factor is het voor den verzekeraar zeer moeilijk het risico te beoordeelen.

In de derde plaats bestaat, uitzonderingen daargelaten, geneigdheid zich te verzekeren in eerste instantie veelal met name bij hen, die op grond van hun lichamelijke gesteldheid reden hebben met een meer dan „normaal” risico rekening te houden, hetgeen de schadekansen voor de maatschappijen verhoogt en waarschijnlijk niet altijd wordt gecompenseerd door den meestal voorgeschreven verzekeringsplicht van mede-gezinsleden.

Ten vierde breidt de therapie zich nog voortdurend uit, zoodat de maatschappijen zonder speciale polisvoorwaarden dienaangaande voor steeds nieuwe uitgaven zouden worden gesteld. Denk aan röntgenfoto's, diathermische behandelingen e.d.

Tenslotte moge er op worden gewezen — zulks zonder een poging bij deze opsomming volledig te zijn —, dat vergoeding van medicijnen naast de genoemde moeilijkheden nog deze medebrengt, dat aspirine, tonica, e.d. voor het gevoel — en het budget! — van den verzekerde tot de medische verzorging van het gezin, doch feitelijk slechts in bepaalde mate tot ziektekosten in den strikten zin behooren.

Uit al deze en soortgelijke factoren vloeit ook voor de best-geleide en meest coulante maatschappij de noodzaak voort in de betrokken polissen even zoveler speciale clausules op te nemen betreffende franchises, vergoedingsmaxima, uitzonderingen e.d., binnen de grenzen waarvan overigens diverse maatschappijen — hetzij hier nogmaals vastgesteld — op veelal zeer tegemoetkomende wijze de schade blijken te regelen. Bovendien werken deze invloeden als een tweesnijdend zwaard in zooverre zij, met name op de boven onder „ten derde” bedoelde wijze, een uitbreiding van dezen verzekeringsvorm, met de verlaging van premies enz., welke daaruit zou kunnen voortvloeien, in den weg staan.

Hier komt nog iets bij. In afwijking van de situatie in andere takken van verzekering blijkt in het ziektekosten-verzekeringsbedrijf geen concentratietendens

van belang merkbaar. De op dit terrein werkzame ondernemingen zijn relatief gering van omvang, hetgeen waarschijnlijk veelal een nieuwen ongunstigen invloed op de hoogte der te betalen premies, met alle gevolgen van dien, zal hebben.

In het licht van het voorafgaande beschouwd, blijkt het bovenvermelde reclame-motief derhalve slechts gedeeltelijk juist. De daarin vervatte suggestie immers, dat de veel geringere belangstelling van het publiek voor ziektekostenverzekering dan voor andere verzekeringen op een zekere nonchalance berust, is niet vrij te pleiten voor overdrijving. Ongetwijfeld speelt naar onze meening deze factor mede een rol, waaraan aanstonds moet worden toegevoegd, dat verzekeringen op dit gebied lang niet in die mate door op-provisiebeluste agenten worden geforceerd als bijvoorbeeld op het gebied der levensverzekering het geval is. De uiteindelijke verklaring van deze betrekkelijk geringe belangstelling moet worden gezocht in de bijzondere sfeer, waarin het ziektekostenverzekeringsbedrijf wordt uitgeoefend, een sfeer, welke wij boven trachten te omschrijven en te verklaren.

Het is onze overtuiging, dat de geschetste situatie, beschouwd uit een oogpunt van algemeen belang, weinig bevredigend moet worden geacht. Evenzeer als voor de minder en minst-draagkrachtigen het ziekenfondswezen een nuttige sociale functie verricht, zou een algemeen bevredigend systeem van verzekering tegen de directe geldelijke gevolgen van ziekte, operatie e.d. voor vele lagen der bevolking ongetwijfeld in een wezenlijke behoefte voorzien. Het kan immers n.o.m. weinig twijfel lijden, dat ook voor velen, die om welke reden dan ook niet voor een lidmaatschap van een ziekenfonds in aanmerking kunnen komen, de hier besproken risico's vaak gevaarlijk hoog zijn met alle gevolgen, welke daaruit kunnen voortvloeien. De onderhavige aangelegenheid lijkt ons van bijzondere actualiteit in een tijd als den huidige, waarin met een inkomstenvermindering in ruimen kring ernstig moet worden rekening gehouden.

Naar wij ons meenen te herinneren is niet lang geleden een poging in de geconstateerde „lacune” te voorzien ondernomen door de Nederlandsche Maatschappij tot Bevordering der Geneeskunst. Hebben wij het wel, dan is deze poging vastgelopen, waaraan aanstonds zij toegevoegd, dat een oplossing van het geschetste vraagstuk van deze zijde ons niet ondenkbaar lijkt. Van belang is evenwel de conclusie, dat ook door deze instantie het probleem blijkbaar niet tot een bevredigende oplossing kon worden gebracht. Evenmin heeft tot dusverre de „onderlinge” vorm den achterstand aanmerkelijk weten in te halen.

Bij den geschetsten stand van zaken lijkt ons de vraag gemotiveerd of de regeering, welke zeer onlangs blijk gaf haar aandacht te wijden aan het ziekenfondswezen en aan het vraagstuk van het landmolest voor particulieren, niet wel zou doen ook deze materie in onderzoek te nemen. Dat de overheid reeds voor zeer vele bijzondere opgaven gesteld is, is in confesso, dat zij zich dientengevolge bij het aansnijden van nieuwe vraagstukken de grootst mogelijke beperking moet opleggen, evenzeer. Het lijkt echter n.o.m. geen twijfel, dat met een oplossing van het hier besproken vraagstuk, met name in een tijd, waarin het „allen voor één en één voor allen” meer dan ooit richtsnoer voor ons handelen behoort te zijn, het belang van zeer velen in den lande — men denke bijvoorbeeld aan de groep der z.g. kleine zelfstandigen — zou zijn gediend.

Ter vermijding van misverstand zij tenslotte opgemerkt, dat het bovenstaande geenszins een pleidooi beoogde te zijn voor het overnemen van de besproken bedrijfstak door den Staat. Wij stelden aan het slot van ons betoog slechts de vraag aan de orde of wellicht door een ingrijpen van buiten-af de geschetste moeilijkheden dichter tot een oplossing zouden kunnen worden gebracht.

VAN LUTTERVELT.

DE KOLENPOSITIE IN 1939.

III (Slot.)

Nederland.

De productie van kolen, cokes en briketten heeft zich het afgelopen jaar niet kunnen handhaven, voornamelijk door de mobilisatie, per einde Augustus, van een groot contingent mijnwerkers. Tot het eind van Augustus n.l. is de productie slechts met 0.9 pCt. gedaald vergeleken bij de overeenkomstige periode van het vorige jaar, terwijl de daling over de laatste 4 maanden niet minder dan 12 pCt. bedroeg. Ter illustratie de volgende cijfers (ontleend aan het Centraal Bureau voor de Statistiek):

	1939	1938	daling
Prod. Jan./Aug.	8.848.129 t.	8.928.005 t.	79.876 t. = 0,9%
„ Sep./Dec.	4.013.333 t.	4.559.520 t.	546.187 t. = 12%
	12.861.462 t.	13.487.525 t.	626.063 t. = 4,6%

Het aantal arbeiders bij de mijnen bedroeg op 1 Januari 1939 32.305 en wel 20.563 onder en 11.742 boven den grond. Op 1 September waren er 33.297 man in dienst, waarvan er echter bijna 3600 gemobiliseerd waren. Er wordt naar gestreefd die arbeiders, die de productie direct beïnvloeden, gedemobiliseerd te krijgen en per eind December was dan ook het aantal gemobiliseerden gedaald tot 3458 man of 10 pCt. van het totale aantal in dienst, n.l. 34.307 man, waarvan 21.847 onder en 12.460 boven den grond. De productie zal dus wel weer stijgen.

De bruinkolenproductie bedroeg in 1939 197.000 ton, vergeleken bij 171.000 ton in het vorige jaar.

Nederland is wederom, zooals reeds zoovele jaren, in tegenstelling tot andere kolenproducerende landen, voor arbeidsconflicten in de mijnindustrie gespaard gebleven. Het mijnwezen hier te lande staat op een zeer hoog peil, economisch zoowel als sociaal. De Nederlandsche mijnwerker heeft de grootste dagelijkse productie van Europa dank zij de moderne bedrijfsopvattingen en de ver doorgevoerde rationalisatie en mechanisatie. De financiële resultaten van de mijnen, Staatsmijnen zoowel als particuliere mijnen zijn gunstig, de arbeiders staan op een behoorlijk loonpeil en genieten een goede sociale verzorging. Toen na het uitbreken van den oorlog de kosten van het levensonderhoud stegen, werd aan de mijnwerkers per 1 October een duurtetoeslag gegeven van twee gulden per arbeider, twee gulden voor de echtgenoot van den arbeider en f 1.50 voor elk kind beneden 15 jaar, alles per maand. De collectieve loonovereenkomst, die nog tot 1 April 1940 loopt, bleef gehandhaafd, doch toen de kosten van het levensonderhoud verder stegen werd tusschen directies en mijnwerkers overeengekomen, dat, met handhaving van den duurtetoeslag, de loonen met ingang van 1 Januari 1940 met 5 pCt. verhoogd zouden worden.

In het begin van het jaar werd de contingentteering van den invoer van kolen, cokes en briketten weer voor een jaar verlengd. Bij de toepassing ervan werd groote soepelheid betracht en extra toewijzingen werden zonder bezwaar verstrekt, toen bleek, dat de grotere vraag naar brandstoffen een verhooging van den invoer noodzakelijk maakte. Toen na het uitbreken van den oorlog de Regeering den uitvoer zonder licentie van kolen, cokes, briketten, bruinkolen en turf verbood, ontstond de zeer eigenaardige toestand van een uitvoer- naast een invoerbelemmering, aangezien de contingentteering van den invoer niet tegelijkertijd opgeheven werd.

De prijzen van de industrie- en huisbrandkolen bleven tot eind Augustus geheel normaal, zelfs werden er hoeveelheden buiten de contracten tegen dezelfde prijzen geleverd. Sinds het uitbreken van den oorlog werden de Westfaalsche en Nederlandsche kolen normaal op contract geleverd, terwijl de contracten in Engelsche kolen geannuleerd moesten worden, daar de sterk opgelopen zeevrachten en de molestpremies het onmogelijk maakten de oude prijzen te handhaven. Voor leveranties buiten contract gingen de prijzen van alle soorten omhoog.

De invoer van kolen was bijna een miljoen ton meer dan in 1938; de toeneming bedroeg 645.165 tons tot eind Augustus en 321.387 tons gedurende de eerste vier oorlogsmaanden tot het eind van het jaar. In den loop van het jaar hadden nog al eens verschuivingen plaats in de invoeren uit de diverse exporteerende landen. Uit Engeland nam de invoer gestadig toe; reeds in Mei was hij verdubbeld, om in stijgende lijn te blijven doorgaan tot December, toen de vrachten en de molestpremies zóó hoog geworden waren, dat het onmogelijk werd met den Engelschen koleninvoer op dezelfde schaal door te gaan. Over het geheele jaar bleef de invoer uit Engeland echter zeer belangrijk boven dien van het vorige jaar. Uit België steeg de invoer tot eind Maart, om daarna gestadig terug te loopen tot eind September, waarna echter weer terrein herwonnen werd, zoodat de stijging over het geheele jaar niet onbelangrijk is. Het beeld van den invoer uit Duitschland is weer anders. Tot eind Juli was de invoer geregeld achtergebleven bij dien van vorig jaar; in Augustus werd de achterstand niet alleen ingehaald doch zelfs omgezet in een vooruitgang, die zich nog drie maanden langer handhaafde om in December weer in een achterstand te verkeeren. De toeneming van den invoer uit Duitschland is, over het heele jaar genomen, dan ook vrij gering. De invoer uit Polen nam een groote vlucht, doch hield eind Augustus op. Toch was de invoer over deze acht maanden nog iets grooter dan over het geheele jaar 1938. De invoeren uit andere landen zijn onbelangrijk. De invoercijfers zijn:

	1939	1938	1937
	ton	ton	ton
Groot-Brittannië	1.271.404	734.529	892.079
België en Luxemburg	596.593	470.712	308.858
Duitschland	3.696.100	3.421.919	3.967.105
Polen	308.721	286.985	228.335

De invoer van cokes en briketten, die de eerste drie maanden een weinig bij dien van het vorige jaar was achtergebleven, steeg sindsdien geregeld hoewel vrij weinig. De invoercijfers per kwaliteit zien er als volgt uit:

	1939	1938	1937
	ton	ton	ton
steenkolen	5.881.584	4.915.032	5.409.518
cokes	369.844	330.577	426.362
steenkoolbriketten	353.301	319.788	326.496
bruinkolen	211	109	52
bruinkoolbriketten	157.491	133.253	132.091
	6.762.431	5.698.759	6.294.519

De kolenuitvoer, die de ééne maand bij dien van vorig jaar iets achterbleef, de andere maand hem wat voorbijstreefde, was over de eerste acht maanden 22.000 ton of 1 pCt. minder dan vorig jaar over dezelfde periode. Na het uitbreken van den oorlog echter liep het hard achteruit met den kolenexport, zooals duidelijk blijkt uit de volgende cijfers:

	1939	1938	1937
	ton	ton	ton
kolenuitvoer Jan./Aug. ...	2.269.432	2.291.488	2.674.144
„ September ...	94.098	287.802	333.559
„ October	121.245	316.150	307.812
„ November ...	105.382	253.178	339.637
„ December ...	147.395	268.457	307.492
	2.737.552	3.417.075	3.962.644

De uitvoer van cokes is slechts in de laatste drie maanden beneden dien van het vorige jaar gebleven. Nog steeds vindt de Nederlandsche cokes, ondanks hoge vrachten en molestpremies, gereeden afzet in de Scandinavische landen. Over het geheel genomen is er nog een vooruitgang van 130.000 ton = 6 pCt. vergeleken bij het vorige jaar. De brikettenuitvoer, die eind Augustus nog 4000 ton hooger was dan die van het vorige jaar over dezelfde periode, viel buitengewoon sterk terug en de achterstand aan het eind van het jaar beliep dan ook niet minder dan 100.000 ton = bijna 25 pCt. De juiste uitvoercijfers zijn:

	1939 ton	1938 ton	1937 ton
steenkolen	2.737.552	3.417.075	3.962.644
cokes	2.299.791	2.169.977	2.437.552
steenkoolbriketten	313.320	413.321	427.494
bruinkoolbriketten	24.900	23.164	22.387
	5.375.563	6.023.537	6.850.077

De levering van bunkercolen was over de eerste acht maanden van het jaar met 350.000 ton teruggelopen. Door het uitbreken van den oorlog is de zeescheepvaart op de Nederlandsche havens zeer sterk verminderd, wat niet naliet invloed op den bunkeromzet uit te oefenen, zoodat de achterstand aan het eind van het jaar 840.000 ton beliep. De volledige bunkercijfers zijn de volgende (in tons):

	1939	1938	1937
vreemde schepen			
op uitvoer (Nederl. kolon) ..	106.768	122.436	151.521
„ doorvoer (vreemde „) ..	1.446.543	2.115.513	2.214.690
Nederl. schepen			
op uitvoer (Nederl. kolon) ..	105.442	120.319	147.440
„ doorvoer (vreemde „) ..	550.626	697.692	644.496

De bunkerprijs onderging in Februari en Mei kleine verhoogingen en was, zooals gebruikelijk, in Engelsch geld genoteerd en betaalbaar. Toen de Pondenkoers opnieuw aan het schommelen ging en de oorlog uitbrak, werd het op 4 September raadzaam geoordeeld, voortaan de bunkercolen in Nederlandsch courant te noteeren, in welke munt ze ook betaalbaar zijn. In Nov. werd de bunkerprijs weer verhoogd.

Onder verwaarloozing van het verschil in voorraaden aan het begin en het einde van het jaar kunnen wij het kolonverbruik becijferen op (in tons):

	1939	1938	1937
totale productie	13.058.462	13.658.525	14.464.269
„ invoer	6.762.431	5.698.759	6.294.519
	19.820.893	19.357.284	20.758.788
„ uitvoer	5.375.563	6.023.537	6.850.077
	14.445.330	13.333.747	13.908.711
bunkercolen op uitvoer (Nederl. en buitenl. schepen)	212.210	242.755	298.961
totaal binneml. verbruik ..	14.233.120	13.090.992	13.609.750
verbruik Ned. schepen ..	656.068	818.011	791.936
	14.889.188	13.909.003	14.401.686

De doorvoer van Duitsche exportcolen heeft, ten gevolge van de vermindering van dien export, tot eind Augustus niet de hoogte kunnen bereiken van voorafgegane jaren. Na het uitbreken van den oorlog verminderde de doorvoer onmiddellijk tot de helft, later tot een derde van wat hij geweest was en zoodra het respijt, voor den uitvoer van Duitsche kolon overzee naar Italië, toegestaan door de Engelsche blokkade, ten einde is, zal het met den doorvoer over Nederlandsche havens slecht gesteld zijn. Delfzijl echter is al weer in opkomst, evenals in den vorigen oorlog en zal ongetwijfeld door zijn gunstige ligging een belangrijken overslag van kolon en cokes naar Scandinavië verwerven.

Onder de huidige omstandigheden is het niet mogelijk iets over de toekomst te zeggen. De Nederlandsche productie moet vanzelfsprekend op peil gehouden worden, de invoer beperkt, om zooveel mogelijk van eigen bodem te verbruiken. Wij hebben echter in Holland lang niet alle benoedigde kwaliteiten, zoodat een zekere invoer, en dan natuurlijk ook uitvoer, noodzakelijk zal blijven. Ook zullen altijd kolon van het buitenland gekocht moeten worden om onzen export naar bepaalde landen te financieren.

Het Internationale Cokeskartel, waarvan ook Nederland lid is, dat tot tevredenheid van de deelnemers werkte, werd opgezegd, daar de omstandigheden door de Duitsche verovering van Polen en den uitgebroken Europeeschen oorlog dermate gewijzigd zijn, dat het kartel geen reden van bestaan meer had. Ongetwijfeld zal men na den vrede wel weer tot overeenstemming komen en misschien is dan meteen de gelegenheid gunstig om ook voor kolon tot een internationale regeling te komen.

DE VOEDINGSMIDDELENPOSITIE EN HET VERBRUIK VAN BIER EN GEDISTILLEERD.

Het is welhaast tot een gewoonte geworden, in een bespreking van de eischen der oorlogseconomie op te merken, dat de beperking van het verbruik tot de noodzakelijkheden zal behooren. Daarbij impliceert men, dat deze verbruiksbeperking zal moeten aanvangen met het afsnijden der franje, het verbruik aan genotmiddelen. Dat daarbij dan in de eerste plaats gedacht wordt aan de inkrimping van dat deel van het verbruik, waartegen reeds in bepaalde kringen der bevolking bezwaren bestaan van moreelen of volkshygiënischen aard, is begrijpelijk. Onder de genotmiddelen, welke van dezen gezichtshoek uit als eerste voor verdwijning in aanmerking komen, behooren de alcoholhoudende dranken¹⁾.

Maatregelen in de oorlogvoerende landen.

Het is in dit opzicht tekenend, dat in Duitschland — waar de oorlogsvorbereiding en zijn invloed op alle gebieden van het economisch leven reeds grooten omvang had aangenomen vóór het intreden van den oorlogstoestand — het brouwen van bepaalde zware biersoorten reeds aan beperkingen onderhevig is geweest. Onmiddellijk na het uitbreken van den oorlog zijn in deze richting wederom maatregelen getroffen. Vooreerst is de accijns op bier en gedistilleerd met 20 pCt. verhoogd. Daarnaast is met ingang van 1 Januari 1940 een directe grondstofbesparing bereikt door de vermindering van het stamwortgehalte van het bier; dit stamwortgehalte drukt de verhouding uit van het water en de daarin opgeloste bestanddeelen van het mout vóór de vergisting, dus eenvoudig gezegd het percentage vaste stof.

Tot oogenschijnlijk zeer drastische beperkende bepalingen is men onlangs in Engeland en Frankrijk overgegaan. In Engeland is, volgens ministerieele verklaring, in overleg met de producenten de voortbrenging van gedistilleerd, teruggebracht tot op een derde. Bij de motiveering van dit besluit werd gewezen op de twee overwegingen, welke men als grondslag voor al dergelijke maatregelen kan zien, nl. de grondstofpositie en de plicht voor burgers van een oorlogvoerend land zich genot te onttrekken.

In Frankrijk is bij de jongste decreten betreffende de oorlogseconomie, de verkoop in het klein van alcoholhoudende dranken boven 18 pCt. gedurende drie dagen per week verboden. Dat men hier tot een methode overging, tegengesteld aan die van Engeland, kan misschien mede verklaard worden uit de considerations van het besluit, welke een toeneming van het alcoholisme vaststelt.

Zijn dergelijke maatregelen ook in Nederland noodig?

Onder invloed van dergelijke maatregelen in de ons omringende landen rijst licht de vraag, of ook in ons land gronden aanwezig kunnen zijn, welke een ingrijpen kunnen rechtvaardigen.

Desondanks is hier voorzichtigheid geboden. De in Engeland genomen maatregelen bijv. behoeven voorloopig in het geheel niet tot een beperking van het verbruik te leiden, daar de Engelsche industrie van gedistilleerd over groote voorraden pleegt te beschikken. Dit is o.a. een gevolg van het feit, dat het voortbrengingsproces der door het besluit omvatte dranken een geruimen tijd vergt, welke vooral verlengd wordt door de vereischte „rijping” van het product. Zoo bezien zou hier dus niet zoozeer het tegenwoordige, dan wel het toekomstige peil van het verbruik worden verminderd. Zelfs indien deze maatregelen echter geen directe uitwerking hebben op de consumptie van deze dranken, neemt dit niet weg, dat men ertoe is overgegaan, de hoeveelheid grond-

¹⁾ In dit artikel is het verbruik van wijn, dat slechts indirect, via de betalingsbalans, invloed heeft op onze grondstoffenpositie buiten beschouwing gelaten.

stoffen, welke beschikbaar wordt gesteld voor de voortbrenging van geestrijke dranken te beperken.

Eenigszins anders schijnt de situatie in Frankrijk te zijn. Hier immers is naast het gedistilleerd de wijn als vervangingsmiddel voorhanden, een product, dat het land zelf eveneens in groote hoeveelheden voortbrengt. Het is bekend, dat in Frankrijk pogingen gedaan worden den binnenlandschen afzet van wijn te stimuleeren; de mogelijkheid bestaat, dat de getroffen maatregel ook hiermee zijdelings verband houdt, zonder dat dit het bezuinigingskarakter van den maatregel behoeft aan te tasten. De voortbrenging van gedistilleerd immers, geschiedt in Frankrijk, naar men ons van bevoegde zijde meedeelde, slechts voor een gering gedeelte met behulp van granen. Het grootste gedeelte wordt vervaardigd uit mindere wijnsoorten, appelen en vooral ook melasse. Dit laatste product nu is wederom een belangrijk veevoeder. Het is bij een dergelijk dooreenloopen van als belangrijk aanwijsbare factoren, begrijpelijkerwijze zeer moeilijk na te gaan, welke factor in feite den doorslag heeft gegeven. Gezien het, in verhouding tot ons land, zeer groote verbruik van gedistilleerd in Frankrijk, is het in het geheel niet onwaarschijnlijk, dat de in de motiveering van den maatregel vermelde beweegreden, inderdaad de beslissende is geweest.

Hoe dit ook zij, het is niet omdat andere landen maatregelen genomen hebben, dat Nederland hiertoe eveneens zou moeten overgaan. Wij wijzen hier slechts op het voorbeeld van deze landen, juist omdat het aanleiding kan zijn, deze kwestie ook voor Nederland aan de orde te stellen. Voor onze verdere beschouwing zullen wij deze buitenlandsche voorbeelden dan ook geheel terzijde laten en trachten het probleem in zijn voor Nederland kenmerkende aspecten te bezien, voor zoover deze ons uit de, niet zeer overvloedig ter beschikking staande gegevens gebleken zijn.

Bij de overweging van dit vraagstuk doen zich twee tegenstrevende invloeden kennen. In de eerste plaats dient onmiddellijk opgemerkt te worden, dat twee der genoemde motieven — gevaar voor alcoholisme en oorlogsnoodzaak — voor Nederland op het oogeblijk niet gelden. Hoezeer het economisch leven van ons land onder oorlogsinvloeden moge staan, Nederland is geen land in oorlog. Het is op dezen grond, dat men de opvatting kan verdedigen, dat alles zijn gewonen loop moet hebben, zolang dat mogelijk is. In elk geval heeft dit argument o.i. voldoende kracht, om ruimte aanwezig te achten voor het afwegen van de tegenhangers eener krachtige productie- en verbruiksbeperking op de binnenlandsche markt: de vermindering der werkgelegenheid en de derving van een gedeelte of misschien van het totaal der accijnsopbrengsten.

De werkgelegenheid.

Wanneer wij het eerstgenoemde punt onmiddellijk nader bezien, dan blijkt uit de bedrijfstelling 1930, dat op dit tijdstip 8.589 personen direct betrokken waren bij de voortbrenging van bier en spiritualiën. Sedertdien is de werkgelegenheid in deze bedrijven althans tot 1937, zeker niet grooter geworden, zoals ook blijkt uit de volgende gegevens, ontleend aan de ongevallenstatistiek der Rijksverzekeringsbank.

Aantal typewerklieden over het jaar:

	1914	1929	1935	1937
Vervaardiging van alcohol, gist en spiritus	978	1.246	1.102	1.062
Bierbrouwersbedrijf	3.504	3.981	2.746	2.648
Likeurstokers- en distilleerdersbedrijf	2.380	3.338	2.783	2.954
Hotel- en pensionhoudersbedrijf, inrichtingen waar eten drinkwaren genuttigd kunnen worden	—	23.060	22.848	23.656

Bron: Ongevallenstatistiek der Rijksverzekeringsbank.

Moeilijker is uiteraard de bepaling van de secundaire werking, welke een drastische verbruiksbeperking vooral zou hebben op den tusschenhandel — voor bier ongeveer 6.000 personen²⁾ — en op het café- en restaurantbedrijf. De toestand is hier reeds weinig rooskleurig en een verdere adering zou ongetwijfeld een verre van levenskrachtigen patiënt overlaten. Bij een actief optreden ten aanzien van het alcoholverbruik, zou men de eventuele positie van deze bedrijfstak en de wijze waarop men haar tegemoet kan komen, dan ook terdege onder de oogen moeten zien.

De opbrengst der accijnzen.

Zou een beperking naar alle waarschijnlijkheid reeds uit hoofde van het voorafgaande een verzwarende van de financieele positie van het Rijk met zich brengen, een directe vermindering van inkomsten zal de Schatkist daardoor eveneens ondergaan. De ervaring der laatste jaren heeft wel aangetoond, dat de lust tot het verbruik bij de huidige inkomensomstandigheden den Nederlander niet tot het aanvaarden van hooge prijzen kan bewegen. Het verbruik van alle soorten sterken drank is sedert 1929 krachtig gedaald, waarbij zoowel economische als maatschappelijke factoren een rol gespeeld hebben³⁾. Tengevoege van deze factoren is het verbruikspeil zelfs gezonken beneden het peil van de voor de grondstofvoorziening zeer moeilijke jaren op het einde van en kort na den wereldoorlog, zooals uit de volgende tabel blijkt.

Verbruik per hoofd der bevolking (gem. per jaar in liters).

	Bier	Gedistilleerd
1912/14	38.1	5.36
1915/18	28.4	4.37
1919/20	15.4	4.70
1929	28.0	2.48
1936	14.0	1.51
1937	14.1	1.53
1938	14.8	1.56

Bron: Jaarcijfers voor Nederland 1938, pag. 132—133.

Het valt op, dat de daling in het verbruik van gedistilleerd óók gedurende het tijdvak 1920—1930 voortgang vond. Ondanks sterke verhooging, zijn zoodoende de opbrengsten der accijnzen sedert 1930 scherp gedaald. Eerst sedert 1937 vertoonden de accijnsopbrengsten weder een toeneming. Van 1938 op 1939 is de opbrengst der accijnzen niet onaanzienlijk gestegen. Hoewel hiermede het verbruik nog steeds op een, ook in vergelijking tot het voorgaande decennium, zeer laag niveau blijft, blijkt toch wel, dat een zekere toeneming geconstateerd kan worden.

Opbrengst van den accijns¹⁾.

	Bier		Gedistilleerd		Bier + Ged.	
	in mill. gld.	in pCt. tot bel.	in mill. gld.	in pCt. tot bel.	in mill. gld.	in pCt. tot bel.
1913..	1,4	0,84	28,9	17,97	30,3	18,81
1917..	2,3	0,37	29,6	7,43	31,9	7,80
1918..	1,1	—	18,9	—	20,0	—
1923..	5,1	0,87	51,0	9,87	56,1	10,74
1928..	14,7	2,38	45,0	8,46	59,7	10,84
1933..	11,4	2,55	31,0	7,38	42,4	9,93
1936..	7,2	1,48	25,2	5,33	32,4	6,81
1938..	8,1	1,22	28,9	4,86	37,0	6,08
1939..	9,2	1,65	31,5	5,26	40,7	6,91

¹⁾ De opbrengsten in Guldens zijn ontleend aan de Statistiek der Rijksfinanciën en het overzicht der Rijksmiddelen in de E.-S.B. 24 Jan. 1940. De percentages zijn ontleend aan de Jaarcijfers 1938 en gelden voor de perioden, waarvan de genoemde jaren, met uitzondering van 1918, 1938 en 1939, de middenjaren zijn.

Een vergaande beperking van het verbruik, — hetzij men deze indirect tracht te bewerken door prijs-

²⁾ Mr. H. Ivens: Productie en gebruik van bier in Nederland, samenvatting in het derde Jaarboekje van het nationaal comité voor brouwerij, 1938, pag. 25.

³⁾ Vgl. hiertoe: Dr. J. B. D. Derksen en Th. L. M. van Iottum: „Statistische analyse van den afzet van bier en gedistilleerd”, in de Nederlandsche Conjunctuur. Mei 1938.

verhooging, hetzij direct door vermindering van de beschikbaar gestelde hoeveelheid — zal zeker in een gevoelig accijnsverlies zichtbaar worden. Een zekeren indruk daarvan kan men krijgen uit den val der accijnzen in 1918 in vergelijking tot 1917, toen de accijnsopbrengsten, tengevolge van de moeilijkheden in de grondstofvoorziening, met ruim een derde daalden.

Van deze zijde bezien, blijkt de schaal eener eventuele beslissing zeker geen tegenwicht te zullen ontberen. Een — ten deele kapitaalintensieve, ten deele arbeidsintensieve — bedrijfstak, welke reeds jaren met moeilijkheden te kampen heeft, wordt nogmaals getroffen. De gelddorstige schatkist ziet haar inkomsten dalen en tenslotte behoeft voor een gevaarlijk alcoholisme onder het Nederlandsche volk zeker niet gevreesd te worden. Deze moreele zijde, welke men eventueel voor een gedwongen inkrimping van het verbruik van alcoholica zou kunnen aanvoeren, kan o.i. voor ons land gevoegelijk buiten beschouwing worden gelaten.

De grondstofpositie.

Hoe belangrijk deze argumenten ook mogen zijn, zij zijn niet doorslaand. *De beslissende factor is de grondstofpositie.* Op het moment, dat blijken zou, dat de voedingsmiddelen voor mensch en dier tekort zouden kunnen gaan schieten, is elke besparing, welke bereikt kan worden, van belang.

In dit verband verdienen de berekeningen de aandacht, welke door Dr. Feuilletau de Bruyn onlangs in dit tijdschrift⁴⁾ zijn gepubliceerd. Uitgaande van de gegevens over 1937, berekende deze deskundige de totale graanproductie van den Nederlandschen bodem op 1.338 millioen ton, tengevolge waarvan bij een totaal verbruik van 3.138 ton, een import noodig zou blijven van 2 millioen ton, indien men rekent op een verbruik voor brouwerijen enz. van 200.000 ton. Volgens deze berekening zou het verbruik ten behoeve van de fabricage van alcoholhoudende dranken, dus pl.m. $\frac{1}{10}$ van onzen graaninvoer uitmaken, hetgeen zeker een niet te verwaarloozen bedrag is⁵⁾.

Op grond van een vergelijking van de invoercijfers over de oorlogsperiode 1939 in vergelijking tot de overeenkomstige periode 1938, komt Dr. Feuilletau tot de conclusie, dat de huidige aanvoersnelheid maar juist voldoende is om een verminderde veestapel en de helft van den kippenstapel op het noodrantsoen van 1918 in het leven te houden.

Wanneer men deze cijfers beziet, rijst de vraag, of in deze situatie besnoeiing der genotmiddelenindustrie niet geboden is. Om een veel misbruikt gezegde nogmaals om te vormen tot een variant — welke sommigen wellicht zullen hoonen — zou men kunnen zeggen: „beter eieren dan jenever”.

Bij nadere beschouwing blijken deze berekeningen wel een weinig aan den pessimistischen kant te zijn. Indien men als grondslag neemt de totale bodemopbrengst aan granen in Nederland, in 1933, dan blijkt deze niet minder dan 200.000 ton te liggen boven de productie van 1937, welke aan de bovenvermelde becijfering ten gronde is gelegd.

Voortbrenging van granen in Nederland (in 1000 kg).

	1937	1938
Tarwe.....	341.724	433.761
Rogge.....	494.541	551.058
Gerst.....	127.651	139.570
Haver.....	355.596	446.551
Totaal.....	1.319.512	1.570.940

Bron: Statistisch Zakboek 1939, pag. 67.

⁴⁾ Dr. W. K. H. Feuilletau de Bruyn: „Onze voedsel- en veevoederproductie in oorlogstijd”, in E.-S.B. van 14 Febr. 1940.

⁵⁾ In een volgend artikel komen wij hierop terug; slechts zij in dit verband opgemerkt, dat de schatting o.i. zeer aan den hoogen kant is.

Ten aanzien van de vermindering van den aanvoer gedurende de oorlogsperiode, schijnt het laatste gedeelte van 1938 bovendien niet de meest geschikte maatstaf, daar in dien tijd van reeds groote spanning ongetwijfeld voorraadvorming heeft plaats gevonden. Juister lijkt het ons dan ook de aanvoer en het resulteerende in ons land verblijvende saldo te berekenen en te vergelijken voor de beide jaren 1938 en 1939 in hun geheel.

In- en uitvoer in 1938 en 1939 van granen, meel en meelfabrikaten (in tonnen).

	Invoer	Uitvoer	Saldo in binnenland
1938.....	2.227.846	394.409	1.833.437
1939.....	2.100.447	241.866	1.858.581
Saldo 1939 t.o.v. 1938..	- 127.399	- 152.543	+ 25.144

Bron: Maandstatistiek van den in-, uit- en doorvoer, December 1939.

Een dergelijke vergelijking levert een merkwaardige uitkomst op; weliswaar blijkt de aanvoer te zijn teruggelopen, doch de beperking van den uitvoer is zoodanig geweest, dat als resultante van de handelsbeweging in 1939 nog 25.000 ton graan méér in ons land is gebleven, dan in 1938.

Hiermede is de zaak echter niet beslist. Weliswaar blijkt de toestand gunstiger, dan de eerder vermelde beschouwing zou doen vermoeden, doch de verminderde zekerheid van den aanvoer blijft een feit.

Vóór men hier echter conclusies zou trekken, is het noodig de andere zijde van de quaestie te bezien. Vastgesteld dient eerst te worden, in welke verhouding het verbruik van grondstoffen door de bovenbesproken industrieën ongeveer staat tot de totale behoefte aan gelijksoortige grondstoffen voor mensschelijk en dierlijk voedsel. In een volgend artikel zij nagegaan, van welke orde van grootte de voor deze industrieën vereischte hoeveelheid grondstoffen ongeveer is. Hierbij zal dan tevens gelegenheid zijn, de betekenis van dezen bedrijfstak voor onze betalingsbalans aan de orde te stellen.

H. W. LAMBERS.

DE RIJKSMIDDELEN OVER FEBRUARI.

Algemeen beeld.

Uit het in dit nummer voorkomende overzicht van den stand der Rijksmiddelen blijkt, dat de opbrengst der niet-directe heffingen over Februari belangrijk bij die van de eerste maand des jaars is ten achter gebleven. Het verschil bedraagt ruim f 7 millioen. De omzetbelasting bracht toen echter ruim f 6 millioen meer op dan in de afgelopen maand. Ook overigens is het thans voor ons liggende overzicht niet bepaald ongunstig te noemen. De ontvangsten der „overige” middelen bedroegen f 35.808.200, hetgeen een vooruitgang beteekent van f 976.500 bij die van dezelfde maand van het vorige jaar. Aan het feit, dat de raming niet werd gehaald (nadeelig verschil f 1.733.500) behoeft ook niet al te veel gewicht te worden toegeschreven. Immers Februari geeft doorgaans een lagere ontvangst dan de overige maanden van het jaar. In de ontwikkeling, die de loop der middelen in den laatsten tijd vertoonde, blijkt geen wijziging te zijn gekomen. De verbruiksbelastingen bewegen zich alle in stijgende richting; het geforceerde verbruik bevoordeelt de schatkist in belangrijke mate. De invoerrechten, het statistiekrecht, alle accijnzen, de belasting op gouden en zilveren werken en de omzetbelasting gaven diensvolgens een hooger opbrengstcijfer te zien. Daartegenover bevinden de z.g. conjunctuurheffingen (zegel- en registratierechten en loodsgelden) zich in een dieptepunt. Tenslotte verschaffen eenige wisselvallige belastingen als de dividend- en tantiëmebelasting en de successierechten ditmaal ook een lagere ontvangst, waarbij nog de couponbelasting moet worden gevoegd, die door de vele plaats gehad hebbende conversies ongunstig wordt beïnvloed.

De totale opbrengst over de eerste twee maanden van het jaar bedraagt *f* 78.619.800 tegen *f* 73.234.000 in hetzelfde tijdvak van 1939 en bij een evenredige raming van *f* 75.083.300. Elf middelen droegen tot de vermeerdering bij met een gezamenlijk bedrag van *f* 10.461.500; de resterende zes middelen liepen tezamen terug met *f* 5.075.700.

Dividend- en tantiëmebelasting.

Zooals reeds hierboven werd opgemerkt, gaf de dividend- en tantiëmebelasting ditmaal een lagere ontvangst te boeken. De daling bedroeg *f* 367.400. De in Januari jl. verkregen voorsprong werd hierdoor in een nadeelig saldo omgezet. De heffing stagneert door de op komst zijnde winstbelasting, welke de dividend- en tantiëmebelasting zal vervangen.

Invoerrechten.

De invoerrechten blijven vrij hoog. Er kwam *f* 9.653.600 binnen, d.i. *f* 1.263.600 meer dan in Februari 1939, en bij een maandraming van *f* 9.000.000. De voorraadvorming speelt nog steeds een belangrijke rol. Met name valt te rekenen met den vergrooten import van met specifiek recht belaste goederen. Voorts zijn de verhooging van het tarief in protectionistischen zin en de prijsstijging van verschillende artikelen van invloed. Ook het statistiekrecht ging vooruit (met *f* 6.200). De invloed van den teruggevoerde export wordt door de stijging van den invoer meer dan gecompenseerd.

Accijnzen.

Voor de accijnzen worden door de tijdsomstandigheden krachtig gestimuleerd. Het verbruik is, met name door de mobilisatie, sterk toegenomen. De uiteenlopende crediettermijnen doen echter het verband tusschen maandopbrengst en verbruik of omzet in dezelfde maand wel eenigszins teloor gaan. Alle accijnzen stegen niet onbelangrijk in opbrengst. De zoutaccijns leverde een surplus op van *f* 107.000 boven Februari 1939 en overtrof de maandraming met *f* 79.900. In het begin van 1939 waren de ontvangsten uiterst laag; evenzoo in het laatste kwartaal van het afgelopen jaar. Thans zijn de ontvangsten plotseling sterk toegenomen; dit verklaart den vooruitgang over de eerste twee maanden met *f* 184.700. Voor het verbruik zegt dit alles echter niets; het geldt hier eenvoudig een wisselwerking. De geslachtaccijns verschafte, door het vermeerderde vleeschverbruik, een hogere bate van *f* 235.200. Ook de wijnaccijns nam aan de algemeene stijging deel. Het accrès bedroeg *f* 39.600, doch de tweede maand van het kwartaal is voor deze heffing van weinig betekenis. Aan gedistilleerd-accijns werd ditmaal *f* 319.800 meer ontvangen dan in de gelijknamige maand van het vorige jaar en aan bieraccijns *f* 81.600. De gestadig stijgende opbrengsten van beide middelen moeten wel tot de conclusie voeren, dat de mobilisatie tot een toenemend verbruik heeft aanleiding gegeven. De suikeraccijns verschafte *f* 811.700 meer dan in Februari 1939, doch de ontvangst van Februari 1939 was aan den lagen kant. De gemiddelde maandraming werd evenwel ook niet bereikt (tekort *f* 65.400); waarbij intusschen moet worden opgemerkt, dat de afgelopen maand slechts vier verschijndagen van den crediettermijn telde. Tenslotte trekt de tabaksaccijns nog de aandacht, die een vooruitgang van *f* 482.800 vertoonde, dank zij voornamelijk de gestegen sigarettensconsumptie. Gezamenlijk hebben de accijnzen in de eerste twee maanden boven dezelfde periode van het vorige jaar een extra bate van *f* 2.849.100 in 's Rijks schatkist gebracht.

Andere indirecte heffingen.

De belasting op gouden en zilveren werken leverde, door de opleving van het bedrijf, *f* 11.700 méér op. Bij de omzetbelasting was een hogere ontvangst van *f* 991.500 te constateeren. Hoewel de belangrijkste

aanslagen thans in de eerste maand van het kwartaal binnenkomen, werd thans *f* 6.557.000 ontvangen, of slechts *f* 359.700 minder dan de gemiddelde maandraming. Gerekend over twee maanden is het loopende jaar reeds *f* 3.953.300 in het voordeel. Naast een vermeerdering van het verbruik oefent ook de prijsverhoging van diverse artikelen invloed uit. Bij de couponbelasting dalen de ontvangsten nog steeds; ditmaal bedroeg de vermindering *f* 108.000.

Met de z.g. conjunctuurheffingen gaat het al bijzonder slecht. Aan zegelrechten werd *f* 2.068.800 minder geïnd, waarvan *f* 157.300 is te wijten aan een trager vloeien van de beursbelasting. Een maandontvangst van *f* 915.300 is wel minimaal; er gaat dan ook zeer weinig in den geldhandel om. Ook de registratierechten vertoonen een inzinking. Een inkomst van niet meer dan *f* 692.200 beteekent een laagte-record; vergeleken met Februari 1939 belooft het decrès *f* 625.300. De handel in vast goed stagneert bedenkelijk.

De successierechten wezen ditmaal een lager opbrengstcijfer aan (vermindering *f* 154.750). Hiertegenover staat, dat de eerste maand van het jaar bijzonder goed was. Gerekend over twee maanden geeft het loopende jaar een voordeelig verschil in opbrengst te zien van *f* 1.146.900. De loodsgelden blijven den laatsten tijd op een niveau van ongeveer *f* 20.000 staan; de ontvangsten bleven *f* 49.900 beneden die van Februari 1939.

Directe belastingen.

Het overzicht van de directe belastingen per ultimo Februari jl. wijkt slechts zeer weinig af van den stand op 31 Januari 1940. Zoolang de biljetten van het nieuwe belastingjaar niet zijn afgegeven, valt bij deze groep van middelen niet veel te beleven. Het totaalbedrag van alle heffingen staat thans te boek voor *f* 49.873.900. Dit beteekent een vooruitgang van *f* 5.919.500 bij den stand van den overeenkomstigen dienst op ultimo Februari 1939. In hoofdzaak is deze vooruitgang te danken aan de nieuwe opcenten op de Gemeentefondsbelasting, ingevolge de wet van 2 December 1939 (Staatsblad No. 407), waarvan het zuivere kohierbedrag thans *f* 6.272.500 belooft. Daarnaast vertoont de inkomstenbelasting een voordeelig verschil van *f* 2.392.200. Aan grondbelasting is *f* 2.603.300 minder op kohier gebracht wegens achterstand in de aanslagregeling door het niet tijdig vaststellen van provinciale opcentenverordeningen. Tenslotte wijzen de vermogensbelasting en de verdedigingsbelasting I kleine nadeelige verschillen aan, waarvoor een bepaalde oorzaak niet aanwijsbaar is.

AANTEKENINGEN.

De Standard Oil Co. (New Jersey) in de jaren 1929—1938.

Waarschijnlijk is de Standard Oil Co. (New-Jersey) niet alleen de grootste aardolie-onderneming van Amerika, maar ook de grootste van de geheele wereld. Slechts de Koninklijke-Shell evenaart haar in verschillende opzichten¹⁾. In de laatste helft van de negentiende eeuw en in het eerste decennium van de twintigste, was haar positie nog overheerscher. Zij controleerde toen bijna drie dozijn groote en kleine maatschappijen. De heerschappij hierover moest zij echter in 1912, tengevolge van een vonnis van het Hoogste Gerechtshof van de Vereenigde Staten, opgeven. Enkele van deze maatschappijen groeiden uit tot groote zelfstandige concerns, andere werden met elkaar versmolten, weer andere vormden met vroegere onafhankelijke ondernemingen nieuwe concerns, terwijl de rest onveranderd bleef voortbestaan.

¹⁾ Zie o.a.: Dr. W. Mautner: „Het aandeel der groote concerns in de wereldpetroleumindustrie”; E.-S.B. d.d. 25 October 1939, blz. 790 e.v.

De band tusschen deze maatschappijen en de Standard Oil Co. is steeds zwakker geworden, tenminste voor het oog van de buitenwereld. Daarom zullen wij ons alleen bezighouden met de Standard Oil Co. (New Jersey) en haar tegenwoordige dochtermaatschappijen, en met de ontwikkeling hiervan in de laatste tien jaren.

In deze jaren, waarin de aardolie-industrie zich snel uitbreidde, wist de Standard Oil Co. haar positie nog te versterken.

Tot 1912 had zij aan eigen oliewinning weinig aandacht geschonken, in de raffinage, het transport en den handel had de Maatschappij een overheerschend aandeel. Dientengevolge was haar positie als afnemer van ruwe olie zoo sterk, dat zij over een belangrijk deel der ruwolie-productie kon beschikken.

Daarna, als gevolg van de uitspraak van het Hoogste Gerechtshof en gedeeltelijk onder invloed van den wereldoorlog, veranderde zij haar politiek en ging zich toeleggen op de exploitatie van eigen bronnen. In 1929 beheerschte zij 5.1 pCt. van de Amerikaanse oliewinning, en 10.3 pCt. van de winning in de rest van de wereld. Haar aandeel in de winning van ruwe olie over de geheele wereld bedroeg in dat jaar 6.8 pCt. In 1937 waren deze cijfers het hoogst en respectievelijk 6.3 pCt. 20.5 pCt. en 11.6 pCt. en in 1938 iets lager, te weten 5.9 pCt. 19.4 pCt. en 11.1 pCt.

Uit cijfers gegeven in het vierde „Vierteljahresbericht“ van 1939 van de „Rotterdamse Bankvereniging“, waaraan wij deze beschouwingen ontleenen, blijkt, dat de ruwolieproductie van de Standard Oil Co. zoowel in de Vereenigde Staten als in de rest van de wereld sinds 1931 ook absoluut steeds is toegenomen tot het jaar 1938, waarin wij een achteruitgang zien. De voorraden ruwe olie veranderden in deze jaren slechts weinig.

De winning buiten de Vereenigde Staten steeg vooral sterk, nadat de Standard Oil Co. (New Jersey) in 1932 de buitenlandsche belangen van haar voormalige dochtermaatschappij de Standard Oil Co. of Indiana had overgenomen. Gedeeltelijk was dit het gevolg van het instellen van een oliebelasting in Amerika. De New Jersey-maatschappij bezat namelijk een groote afzetorganisatie in het buitenland, maar kon de olie uit Amerika daar nu niet zoo voordelig meer verkoopen. De Indiana-maatschappij had geen afzetorganisatie in het buitenland, maar wel groote belangen op het gebied van de productie, zoodat overgang hiervan op de New Jersey-Mij. een goede oplossing was. Terwijl eerst de Amerikaanse olieproductie van de Standard Oil Co. ongeveer gelijk was aan de niet-Amerikaansche, is, door deze transactie, de verhouding ongeveer 1:2 geworden. Dit blijkt uit de volgende indexcijfers van de winning van ruwe olie van de Standard Oil Co., waarbij wij als basisjaar 1929 = 100 hebben genomen.

Jaar	Ver. Staten	Rest v. d. wereld	Totaal
1930	100.5	102.4	101.4
1932	89.7	161.4	124.8
1937	155.9	316.6	234.2
1938	138.8	300.2	217.7

Ook is met deze productieuitbreiding de omvang van het transportapparaat gestegen. De lengte van de pijpleidingen nam sinds 1929 met meer dan $\frac{1}{2}$ toe; de hierdoor afgeleverde hoeveelheden ruwe olie stegen nog sterker. Een geheel juist beeld van het vervoer van eigen olie wordt hierdoor niet verkregen, aangezien men dikwijls voor derden vervoerde en soms ook eigen olie door derden liet vervoeren.

Daarnaast komen nog als vervoermiddelen de tankbooten. Ook hun aantal is belangrijk vermeerderd. Daarbij moet in aanmerking worden genomen, dat tevens de snelheid dezer schepen is opgevoerd.

Wat de raffinage van de ruwe olie betreft, hierbij is de positie van de Standard Oil Co. nog steeds overheerschend. In 1938 raffineerde zij bijna 300 miljoen vat ruwe olie, d.i. 15 pCt. van de geheele we-

reldproductie van ruwe olie. Haar aandeel in de hoeveelheden die geraffineerd werden was nog grooter, daar een deel van de ruwe olie niet werd verwerkt, maar direct als stookolie werd gebruikt.

Sinds 1935 overtreft de verwerking buiten de Vereenigde Staten, die binnen dat gebied, echter niet in zoo sterke mate als dat bij de ruwolie-productie het geval is. In de Vereenigde Staten worden nl. steeds belangrijke hoeveelheden ruwe olie bijgekocht.

De eindproducten worden over de geheele wereld verkocht door eigen afzetorganisaties. In verschillende landen werken deze samen met andere concerns, gedeeltelijk door deelname in gemeenschappelijke dochtermaatschappijen en gedeeltelijk door middel van kartels of syndicaten.

Sinds 1927 is de Standard Oil Co. (New Jersey) uitsluitend holding company. In dat jaar droeg zij aan een nieuwe Standard Oil Co. of New-Jersey (Delaware) in ruil voor het kapitaal van deze maatschappij, al haar raffinaderijen en haar volledige afzetapparaat over, evenals alle aandelen van de Carter Oil Co. (productie van ruwe olie) en van verschillende andere dochtermaatschappijen. De Standard Shipping Co. werd in 1935 met de Standard Oil Co. of New Jersey (Delaware) gefusioneerd. De in 1927, tot verkrijging van speciale producten opgerichte Stanco Inc. bleef echter onveranderd voortbestaan.

De pijpleidingen liggen hoofdzakelijk in de Vereenigde Staten, verder in Columbia en Nederlandsch-Indië. De tankvloot vaart onder de vlaggen van ongeveer een dozijn naties, hoofdzakelijk echter onder die van de Vereenigde Staten en als tweede onder die van Panama.

Behalve in de Vereenigde Staten en op Aruba bezit de groep nog belangrijke raffinaderijen in Canada, Duitsland, Groot-Brittannië, Frankrijk, Roemenië, Mexico, Colombia, Peru en Nederlandsch-Indië.

Van zeer veel beteekenis zijn de aardgasbelangen, samengevat in drie groote maatschappijen, de Hope Natural Gas Co., de New York State Natural Gas Co. en de Interstate Natural Gas Co.

Afzetmaatschappijen bestaan in vele landen van Europa. De meeste van deze ondernemingen beperken zich niet alleen tot den afzet, maar zijn voor een deel door middel van dochtermaatschappijen ook op andere gebieden der aardolie-industrie werkzaam. De verkoop strekt zich ook uit over andere werelddeelen, vooral Noord-Amerika en Oost-Azië.

De kapitaalstructuur van de Standard Oil Co. is tamelijk eenvoudig. Het kapitaal omvat 26.618.065 aandelen, alle met een nominale waarde van \$25. Daarnaast bestaat een geconsolideerde schuld, die einde 1929 \$170.132.833 bedroeg, vervolgens afnam tot 1935 om daarna in de laatste jaren te stijgen door het voordelig opnemen van geld. Deze politiek van opneming van laag-rentend obligatiekapitaal wordt sinds enkele jaren ook door andere oliemaatschappijen gevolgd. Uit het lage rentetype der nieuwe emissies, gepaard gaande met hoge emissiekoersen blijkt wel, dat de Standard Oil Co. gemakkelijk kan emitteren.

In financieel opzicht is de Standard Oil Co. een der meest succesvolle oliemaatschappijen. Zij wordt conservatief geleid, de afschrijvingen bedroegen in het laatste decennium meer dan een milliard Dollar per jaar. De Standard Oil Co. stond daardoor zoo sterk, dat zij in de depressiejaren 1930—1933 zonder schade haar reserves kon aanspreken om dividenduitkeering mogelijk te maken.

Om een indruk te geven van de ontwikkeling der Standard Oil Co. laten wij hier een tabel volgen, waarin een overzicht over de afschrijvingen, de zuivere winst (excl. afschrijvingen) het dividend (in \$ per aandeel van 25 Dollar) en de hoogste- en laagste koers der aandelen in het eerste en laatste jaar van de hier behandelde periode en in de twee voornaamste crisisjaren en het topjaar zijn opgenomen.

Jaar	Afschrijvingen	Zuivere winst	Dividend	Koers aandelen	
	in dollar per aandeel van 25 dollar			hoogste	laagste
1929..	3.13	4.74	1.87 ⁵	83	48
1931..	4.27	0.34	2.00	52½	26
1932..	4.31	0.01	2.00	37¾	19¾
1937..	4.22	5.64	2.50	76	42
1938..	4.19	2.86	1.50 ¹⁾	58¾	33¾

¹⁾ Incl. ⁴/₇₅ Aandeel Mission Corp.

Men ziet dus, hoe uit de ontwikkeling van de Standard Oil Co. in de laatste tien jaar blijkt, dat haar leiding doordrongen is van de waarheid der zinspreuk „Stilstand is achteruitgang”. Zij poogde steeds haar positie te versterken, niet door gewaagde ondernemingen, maar door rustige en weloverwogen arbeid. Het resultaat daarvan bleef dan ook niet uit.

ONTVANGEN BOEKEN EN BROCHURES.

Boeken.

The stock market credit and capital formation door Prof. F. Macklup. (Londen 1940; William Hodge & Co. Ltd. Prijs 21/-).

A hundred years of economic development in Great Britain door G. P. Jones Litt. D. en A. G. Pool, B. Sc., Ph. D. (Londen 1940; Gerald Duckworth & Co. Ltd. Prijs 18/-).

The politics of democratic socialism. An essay on social policy door E. F. M. Durbin. (Londen 1940; George Routledge & Sons Ltd. Prijs 7/6).

Het betaalzegelstelsel en de wettelijke regeling door Ir. A. van Ouwel. ('s-Hertogenbosch 1940; Teulings' Uitg. Mij. Prijs f 1.—).

Zee-Risico 1915—1940. Samengesteld door J. G. W. van Driel Krol. Uitgegeven ter gelegenheid van het 25-jarig bestaan van de Vereniging „Zee-Risico”. (Amsterdam 1940).

Jaarboek van het mijnwezen in Nederlandsch-Indië 1938. Algemeen gedeelte. (Batavia 1939; Landsdrukkerij).

Brochures.

Centre d'études bancaires. Cahier no. 6. (Brussel 1940; Etablissements Emile Bruylant. Prijs Frs. 10).

MAANDCIJFERS.

EMISSIES IN FEBRUARI 1940.

Staatsleeningen	f 300.000.000	
zijnde:		
Nederland		
Obligatiën:		
Staatslening ¹⁾ 1940 II	f 300.000.000	
4% 40-j. obl.		
à 100%	f 300.000.000	
Kerkelijke leeningen	„	124.375
zijnde:		
Nederland		
Obligatiën:		
Ver. voor Ohr. Hooger en		
Middelbaar Onderwijs te		
Zeist f 125.000 4½%		
obl. à 99½%	f 124.375	✓
Totaal	f 300.124.375	

¹⁾ Indien de vrijwillige lening niet wordt volteekend, wordt een 3 % gedwongen lening à pari uitgegeven.

Emissies in 1940.

(In Gulden).

	Obligatiën	Nieuw kapitaal: Aandelen	Totaal	Conversie:
Jan.	—	—	—	—
Febr.	300.124.375,—	—	300.124.375,—	—
	300.124.375,—	—	300.124.375,—	—

Gecombineerde Maandstaat van de Nederlandsche en Nederlandsch-Indische Grootbanken.

(In millioenen gulden)	Nederl. Banken		Ned.-Ind. Banken		Totaal	
	31 Dec.	31 Jan.	31 Dec.	31 Jan.	31 Dec.	31 Jan.
Activa:						
Kas, kassiers en dag-geldleeningen	76	75	68	83	144	158
Nederl. en Ned.-Indisch schatkistpapier	202	200	80	81	282	281
	278	275	148	164	426	439
Ander overheidspapier	25	26	9	6	34	32
Wissels	33	30	50	49	83	79
Bankiers in binnen- en buitenland	61	53	63	53	124	106
Prolongaties en voorschotten op effecten ..	103	98	73	70	176	163
	222	207	195	173	417	385
Debiteuren	274	285	167	171	441	456
Effecten en Syndicaten	36	36	33	36	69	72
Deeln. (incl. voorschott.)	11	11	32	33	43	44
	321	332	232	240	553	572
Gebouwen	15	15	14	14	29	29
Diverse rekeningen (incl. overl. posten) ..	—	1	1	—	1	1
Belegde bestemmingsreserve	2	2	—	—	2	2
Effecten leendepot	15	15	—	—	15	15
	853	847	590	596	1443	1443
Passiva:						
Crediteuren	536	511	357	364	893	875
Wissels — eigen accept.	11	12	12	13	23	25
„ — derden	2	1	—	—	2	1
	13	13	12	13	25	26
Deposito's op termijn ..	40	41	88	89	128	130
Diverse rekeningen ..	11	13	18	15	29	28
Bestemmingsreserve ..	2	2	—	—	2	2
Effecten leendepot	15	15	—	—	15	15
	617	595	475	481	1092	1076
Werkzaam kapitaal ..	236	252	115	115	351	367
Aandelenkapitaal	170	170	87	87	257	257
Reserve	66	82	28	28	94	110
	236	252	115	115	351	367

OVERZICHT VAN DEN STAND DER RIJKSMIDDELEN.

Ult. Febr. 1940 (in Gulden)

AFDEELING Ib Overige middelen.	Febr. 1940	Sedert 1 Jan. 1940	Overeenkomstige periode 1939
Benaming der middelen			
Divid.- en tantiëmebel ..	1.042.092	1.976.741	2.121.484
Rechten op den invoer ..	9.653.604	18.838.010	16.344.373
Statistiekrecht	194.033	384.181	388.579
Accijns op zout	229.866	435.073	250.344
Accijns op geslacht	787.640	1.615.298	1.179.528
Accijns op wijn	72.466	106.820	89.845
Accijns op gedistill.	2.645.391	5.123.112	4.485.474
Accijns op bier	680.786	1.386.301	1.137.686
Accijns op suiker	4.851.293	9.903.501	9.471.721
Accijns op tabak	3.356.328	6.982.436	6.088.851
Bel. op gouden en zilverw	52.043	106.705	88.203
Omzetbelasting	6.556.981	19.255.478	15.302.133
Couponbelasting	551.592	1.083.511	1.168.145
Recht. en boeten v. zegel ¹⁾	915.252	1.922.818	5.394.162
Recht. en boet. v. registr.	692.183	1.430.304	2.700.000
Recht. en boet. v. succes-			
sie, v. overgang bij over-			
lijden en v. schenking	3.506.598	8.028.678	6.881.763
Opbrengst d. loodsgelden	20.060	40.845	141.614
Totaal	35.808.208	78.619.812	73.233.984

¹⁾ Hieronder begrepen wegens zegelrecht van nota's van makelaars en commissonnairs in effecten, enz. f 144.357 (Beursbel.). ²⁾ Idem f 287.936.

AFDEELING I a Dir. belastingen	Kohieren voor den dienst 1940 ¹⁾			Zuiver bedrag der kohieren voor den vorigen dienst t.m. dezelfde maand van het vorige jaar ²⁾
	Benaming der middelen	Totaal bedrag	Bedragen, welke zijn teruggegeven of anderszins wegens betaling op de koh. afgeschr.	
Grondbelast. a)	1.988.779	—	1.988.779	4.592.088
Inkomst.bel. b)	33.028.292	1.502.460	31.525.833	29.133.651
Vermogensb. c)	6.673.069	29.364	6.643.705	6.705.951
Verdedig.bel. I	3.469.789	26.797	3.442.992	3.522.667
Opv. v. d. Gem. fondsbel. Wet van 2 Dec. '39 (St.bl. n.º. 407) ³⁾	6.323.533	50.987	6.272.546	—
Totaal	51.483.462	1.609.608	49.873.855	143.954.357

a) $\frac{1}{4}$ hoofdsom + 20 opcenten op de hoofdsom der gebouwde eigendommen. b) Hoofdsom + 70—88 opcenten. c) Hoofdsom + 75 opcenten.

¹⁾ Voor de belastingen naar inkomen en vermogen bestaan de vermelde bedragen uit $\frac{2}{3}$ gedeelte van het met 1 Mei 1940 aanvangende belastingjaar 1940/1941 en $\frac{1}{3}$ gedeelte van het belastingjaar 1939/1940. ²⁾ Voor de belastingen naar inkomen en vermogen bestaan de vermelde bedragen uit $\frac{2}{3}$ gedeelte van het belastingjaar 1939/1940 en $\frac{1}{3}$ gedeelte van het belastingjaar 1938/1939. ³⁾ Voor de Gemeentefondsbelasting bestaan de bedragen uit 15 opcenten over het belastingjaar 1939/1940 en $\frac{2}{3}$ gedeelte van 50 opcenten over het belastingjaar 1940/1941.

INKOMSTEN TEN BATE VAN HET GEMEENTEFONDS.

	Dienst 1939/1940 Zuiver bedrag der kohieren tot en met de maand Febr. 1940	Zuiver bedrag der kohieren voor den dienst 1938/39 tot en met dezelfde maand van 1939
Gemeente.f.belast. . .	67.849.121	64.293.151
Opv. verm. t. get. v. 50	5.590.359	5.647.369

INKOMSTEN TEN BATE VAN HET VERKEERSFONDS.

	Febr. 1940	1940	1939
Motorrijtuigenbelasting	1.687.443	3.242.656	3.193.441
Rijwielbelasting.....	4.487	9.532	27.653
Totalen	1.691.930	3.252.188	3.221.094

AFDEELING II. DIENSTJAAR 1939.

Benaming der middelen	Bedrag van de raming	Zuivere opbrengst over het tijdvak van 1 Jan. 1939 tot en met de maand Febr. 1940
Grondbelasting. ($\frac{1}{4}$ hoofdsom + 20 opcenten op de hoofdsom der gebouwde eigendommen.)	10.703.000	10.692.278
Inkomstenbelasting	82.500.000	92.970.738
Vermogensbelasting	21.000.000	20.407.443
Verdedigingsbel. I	10.500.000	10.564.423
Belasting v. d. doode hand . . .	2.000.000	2.105.575
Divid.- en tantiëmebelasting.	27.000.000	26.378.336
Rechten op den invoer	96.000.000	122.755.171
Statistiekrecht	2.500.000	2.539.018
Accijns op zout	2.000.000	1.710.816
Accijns op geslacht	7.500.000	7.929.724
Accijns op wijn	2.250.000	2.371.204
Accijns op gedistilleerd	28.050.000	31.502.614
Accijns op bier	8.000.000	9.168.257
Accijns op suiker	56.100.000	61.126.842
Accijns op tabak	36.000.000	39.507.684
Belast. op gouden en zilverw.	575.000	636.598
Omzetbelasting	82.000.000	88.784.281
Couponbelasting	5.500.000	4.682.489
Rechten en boeten van zegel	23.000.000	18.017.665
Rechten en boeten v. registr.	16.500.000	13.494.674
Rechten en boeten v. successie, v. overgang bij overlijden en v. schenking	48.000.000	44.218.624
Opbrengst der loodsgelden ..	750.000	658.426
Totalen....	568.428.000	612.222.880

OVERZICHT VAN DE INKOMSTEN TEN BATE VAN HET WERKLOOSHEIDSSUBSIDIEFONDS.

Dienst 1940	Bedrag van raming	Zuiver bedrag kohieren tot en met de maand Febr. 1940.
Grondbelasting (veertig ten honderd van de hoofdsom wegens gebouwde eigendommen en vijf en twintig ten honderd van de hoofdsom wegens ongebouwde eigendommen)	9.745.000	1.812.894
Personeele belasting (tachtig ten honderd van de hoofdsom naar den eersten, tweeden en derden grondslag)	19.000.000	1.994.117
Gemeentefondsbelasting (vijf en twintig opcenten op de hoofdsom)	16.000.000	—
Vermogensbelasting (twee en twintig opcenten op de hoofdsom)	2.500.000	—
Inkomstenbelasting (tien opcenten op de hoofdsom)	5.150.000	—
Totalen.....	52.395.000	3.807.011

STATISTIEKEN.

Groothandelsprijzen van belangrijke voedings- en genotmiddelen en grondstoffen.

(Indexcijfers gebaseerd op 1927 t/m 1929 = 100).
Laatste noteringen (12—19 Mrt. 1940).

Artikel	Vreemde munt	Prijs in Guldens	Indexcijfer
Voedings- en genotmiddelen			
Gerst	—	—*)	—
Maïs, termijn	—	—*)	—
Maïs, La Plata	—	—*)	—
Rogge	—	—*)	—
Tarwe, termijn	—	—*)	—
Tarwe, Roemeensche	—	—*)	—
Rijst	sh. 6/9	2,40	36,8
Boter	f 0,80(1)	0,80	38,8
Kaas	—	22,25	48,8
Eieren	—	5,05	63,0
Gesl. runderen	—	72,70	76,8
Gesl. varkens	—	70,50	82,6
Bevr. Arg. rundvleesch	sh. 5/4	1,93	65,2
Bacon	sh. 113/6	41,12	61,8
Cacao	—	19,50	56,5
Koffie, Robusta	—	0,175	35,7
Koffie, Sup. Santos	—	0,18	30,4
Sulker	—	—*)	—
Thee	—	0,605	79,9
Grondst. v. agr. aard			
Jute	£ 38.-/	267,71	62,6
Katoen, Mid. Upland	\$ cts 10.72	0,202	42,9
Katoen, Sup. Fine Oomra	penc. 6,99	0,211	58,7
Austr. Wol, Crossbr. Col. Carded	—*)	—	—
Austr. Wol, Merino	—*)	—	—
Jap. Zijde	\$ 2,71 ³⁾	5,10	39,8
Rubber	penc. 11,12 ⁵⁾	0,33	49,7
Grenhout	£ 25,2/6	182,03	79,2
Vurenhout	—	170,—	111,3
Koehuiden	—	21,— ⁴⁾	52,4
Copra	—	12,50	40,8
Grondnoten	—*)	—	—
Lijnzaad	—*)	—	—
Grondst. v. niet-agr. aard			
Goud	sh. 168/-	59,75	116,1
Grondst. v. niet-agr. aard			
Koper	—*)	—	—
Lood	—*)	—	—
Tin	£ 248,5/-	1766,30	60,8
IJzer, Cleveland	sh. 111/-	39,50	93,8
Gietijzer	sh. 176/3	62,70	158,7
Zink	—*)	—	—
Zilver	penc. 20 ³⁾ /16	0,62	47,7
Steenkolen	—	16,50	151,1
Petroleum	\$ 1,02	1,92	62,2
Benzine	\$ cts 5,75 ²⁾	0,1060	36,7
Kalksalpeter	—	6,05	54,1
Zwavelz. ammoniak	—	5,80	52,0
Cement	—	13,35	73,4
Steenen, binnenmuur	—	9,50	72,6
Steenen, buitenmuur	—	12,—	64,3

¹⁾ Heffing Crisis Zuivel-Centrale.

²⁾ Noteering van 5 Maart.

³⁾ Noteering van 14 Februari.

⁴⁾ Noteering van December.

⁵⁾ In verband met den internationalen toestand geen notering ten gevolge waarvan het berekenen van indexcijfers achterwege moet blijven.

(Wegens plaatsgebrek vervangen bovenstaande statistieken deze week het gebruikelijk overzicht der groothandelsprijzen.)

BANKDISCONTO'S.

Ned. Bk.	{ Disc. Wissels. 3 28 Aug. '39	Lissabon .... 4 11 Aug. '37
	{ Bel. Binn. Eff. 3 1/2 28 Aug. '39	Londen ..... 2 26 Oct. '39
	{ Vrsch. in R.C. 3 1/2 28 Aug. '39	Madrid ..... 5 15 Juli '35
Athene	6 4 Jan. '37	N.-York F.R.B. 1 26 Aug. '37
Batavia	3 1/4 Jan. '37	Oslo ..... 4 1/2 21 Sept. '39
Belgrado	5 1 Febr. '35	Parijs ..... 2 3 Jan. '39
Berlijn	4 22 Sept. '32	Praag ..... 3 1 Jan. '36
Boekarest	3 1/2 5 Mei '38	Pretoria .... 3 1/2 15 Mei '33
Brussel	2 1/2 25 Jan. '40	Rome ..... 4 1/2 18 Mei '36
Boedapest	4 28 Aug. '35	Stockholm .. 3 1/4 Dec. '39
Calcutta	3 28 Nov. '35	Tokio .... 3.46 11 Mrt. '38
Dantzig	4 2 Jan. '37	Warschau.... 4 1/2 18 Dec. '37
Helsingfors	4 3 Dec. '34	Zwits. Nat. Bk. 1 1/2 25 Nov. '36
Kopenhagen	5 1/2 9 Oct. '39	

1) 1 1/2 % bankwissels i.z. verk. Belgische prod. in het buitenland.

OPEN MARKT.

	1940				1939	1938	1939
	16 Maart	11/16 Maart	4/9 Mrt.	26 Feb. 2 Maart	13/18 Maart	14/19 Maart	14/19 Aug.
Amsterdam Partic. disc.	1 1/4-5/16	1 1/4-5/16	1 1/4-13/16	1 1/4-7/8	1 1/4	1 1/4	3/4
Prolong.	2 1/4	2 1/4	2 1/4	2 1/4	1 1/2	1 1/2	1 1/2
Londen Daggeld..	3/4-1 1/4	3/4-1 1/4	3/4-1 1/4	3/4-1 1/4	1 1/2-1	1 1/2-1	1 1/2-3 1/4
Partic. disc.	1 1/2	1 1/2	1 1/2	1 1/2	1 1/2	1 1/2	1 1/2-3 1/8
Berlijn Daggeld..	2 1/4-1 1/2	2-1 1/2	1 3/4-2 1/8	2 1/8-3 7/8	2 1/8-3 1/8	2 1/4-3	2 1/4-5/8
Maandgeld	2 1/8-3 1/8	2 1/8-3 1/8	2 1/8-3 1/8	2 1/8-3 1/8	2 1/8-3	2 1/4-3	2 1/8-5/8
Part. disc.	2 1/2	2 1/2	2 1/2	2 1/2	2 1/2	2 1/2	2 1/2
Warenw...	4-1 1/2	4-1 1/2	4-1 1/2	4-1 1/2	4-1 1/2	4-1 1/2	4-1 1/2
New York Daggeld 1)	1	1	1	1	1	1	1
Partic. disc.	1 1/2	1 1/2	1 1/2	1 1/2	1 1/2	1 1/2	1 1/2

1) Koers van 15 Mrt. en daaraan voorafgaande weken t/m. Vrijdag. 2) 9 Mrt. 3) 14 Mrt. 4) 4/9 Mrt. 5) 8/14 Mrt. 6) 1/7 Mrt. 7) 23/29 Feb.

WISSELKOERSEN IN NEDERLAND.

Data	New York *)	Londen *)	Berlijn *)	Parijs *)	Brussel *)	Batavia *)
12 Mrt. 1940	1.88 1/2	7.24 1/2	75.60	4.11 1/2	31.97 1/2	100 1/2
13 " 1940	1.88 1/2	7.06 1/2	75.60	4.02	31.89	100 1/2
14 " 1940	1.88 3/8	7.04 1/2	75.60	3.99	31.95	100 1/2
15 " 1940	1.88 3/8	6.98 1/2	75.60	3.96 1/2	32.—	100 1/2
16 " 1940	1.88 1/2	7.—	75.60	3.96 1/2	32.—	100 1/2
18 " 1940	1.88 3/8	7.11 1/2	75.55	4.03 1/2	32.03	100 1/2
Laagste d.w. 1)	1.87 3/8	6.95	75.35	3.94	31.85	100 1/4
Hoogste d.w. 1)	1.88 3/8	7.27	75.75	4.12 1/2	32.06	101
Muntpariteit	1.460	12.1071	59.263	9.747	24.906	100

Data	Zwitserland *)	Praag 1)	Boekarest 1)	Milana **)	Madrid **)
12 Mrt. 1940	42.22	—	—	—	—
13 " 1940	42.22	—	—	—	—
14 " 1940	42.23	—	—	—	—
15 " 1940	42.24	—	—	—	—
16 " 1940	42.24	—	—	—	—
18 " 1940	42.23	—	—	—	—
Laagste d.w. 1)	42 17 1/2	—	—	—	—
Hoogste d.w. 1)	42 27 1/2	—	1.—	9.57 1/2	19
Muntpariteit	48.003	7.371	1.488	13.094	48.52

Data	Stockholm *)	Kopenhagen *)	Ostø *)	Helsingfors 1)	Buenos-Aires 1)	Montreal 1)
12 Mrt. 1940	44.87 1/2	36.37 1/2	42.80	2.82 1/2	44 1/2	157
13 " 1940	44.87 1/2	36.37 1/2	42.80	—	44 1/2	154
14 " 1940	44.92 1/2	36.40	42.82 1/2	2.90	44 1/2	154 1/2
15 " 1940	44.92 1/2	36.40	42.82 1/2	3.—	44 1/2	154 1/2
16 " 1940	44.92 1/2	36.40	42.82 1/2	3.10	44 1/2	154
18 " 1940	44.92 1/2	36.40	42.80	3.—	44 1/2	155
Laagste d.w. 1)	44.72 1/2	36.27 1/2	42.70	2.70	43 1/2	151
Hoogste d.w. 1)	44.97 1/2	36.42 1/2	42.87 1/2	3.10	44 1/2	157 1/2
Muntpariteit	66.671	66.671	66.671	6.266	95 1/2	2.1878

*) Noteering te Amsterdam. **) Not. te Rotterdam. 1) Part. opgave. In 't 1ste of 2de No. van iedere maand komt een overzicht voor van een aantal niet wekelijks opgenomen wisselkoersen.

KOERSEN TE NEW YORK. (Cable).

Data	Londen (\$ per £)	Parijs (\$ p. 100 fr.)	Berlijn (\$ p. 100 Mk.)	Amsterdam (\$ p. 100 gld.)
12 Mrt. 1940	3,77 1/2	2,14 1/2	40,20	53,14
13 " 1940	3,75	2,12 1/2	40,20	53,12
14 " 1940	3,72 1/2	2,11 1/2	40,20	53,10
15 " 1940	3,70 1/2	2,09 1/2	40,20	53,10
16 " 1940	3,72 1/2	2,11	40,20	53,11
18 " 1940	3,76 1/2	2,13 1/2	40,20	53,10
20 Mrt. 1939	4,68 1/2	2,64 1/2	40,13	53,09 1/2
Muntpariteit ..	4,86	3,90 1/2	23,81 1/2	40 1/2

KOERSEN TE LONDEN.

Plaatsen en Landen	Noteerings-eenheden	24 Feb. 1940	2 Mrt. 1940	4,9 Mrt. 1940 Laagste	9 Mrt. 1940 Hoogste
Alexandrië ..	Piast. p. £	97 1/2	97 3/8	97 3/8	97 3/8
Athene	Dr. p. £	535	535	535	535
Bangkok ...	Sh. p. tical	22.18	22.18	22.18	22.18
Budapest ..	Pen. p. £	22	22	21 1/2	22
Buenos Aires 1	p. peso p. £	17.30	17.17 1/2	16.95	17.30
Calcutta	Sh. p. rup.	—	—	—	—
Hongkong ..	Sh. p. \$	1/2 15/16	1/2 15/16	1/2 15/16	1/3
Istanbul	Piast. p. £	5.10	5.10	5.10	5.10
Kobe	Sh. p. yen	1/2 1/4	1/2 1/4	1/2 3/16	1/2 3/16
Lissabon	Escu. p. £	108 1/4	108 1/4	107 3/4	108 3/4
Montevideo ..	d. per £	23 1/4	23 1/4	22 1/2	25
Montreal ..	\$ per £	4.45	4.45	4.43	4.47
Rio d. Janeiro	d. per Mil.	3 1/32	3 1/32	3 1/32	3 1/16
Shanghai ..	d. p. \$	4 1/16	4 1/16	3 1/2	4 1/2
Singapore ..	Sh. p. \$	2 1/4 3/8	2 1/4 3/8	2 1/4 1/8	2 1/4 3/8
Valparaiso *)	\$ per £	110	110	110	110
Warschau ..	Zl. p. £	—	—	—	—

1) Offic. not. 15 laten, gem. not., welke imp. hebben te betalen 15 Nov. 1938 17.13. 2) 90 dg. Vanaf 13 Dec. 1937 laatste „export” noteering.

ZILVERPRIJS GOUDPRIJS

Londen 1)	N. York 2)	A'dam 3)	Londen 4)
12 Mrt. 1940 ..	20 15/16	34 3/4	12 Mrt. 1940 .. 2085
13 " 1940 ..	20 3/8	34 3/4	13 " 1940 .. 2085
14 " 1940 ..	20 11/16	34 3/4	14 " 1940 .. 2085
15 " 1940 ..	20 15/16	34 3/4	15 " 1940 .. 2085
16 " 1940 ..	—	—	16 " 1940 .. 2085
18 " 1940 ..	20 15/16	34 3/4	18 " 1940 .. 2090
20 Mrt. 1939 ..	20 1/16	42 3/4	20 Mrt. 1939 .. 2120
23 Aug. 1939 ..	20 15/16	37 1/2	23 Aug. 1939 .. 2110

1) In pence p. oz. stand. 2) Foreign silver in \$c. p. oz. fine. 3) In gulden per Kg. 1000/1000. 4) In sh. p. oz. fine.

STAND VAN 's RIJKS KAS.

Vorderingen	7 Mrt. 1940	15 Mrt. 1940
Saldo van 's Rijks Schatkist bij de Nederlandsche Bank	f —	f 18.358.953,44
Saldo b. d. Bank voor Ned. Gemeenten Voorschotten op ult. Feb. resp. Jan. 1940 a/d. gemeent. verstr. op a. haar uit te keeren hoofds. der pers. bel., aand. in de hoofds. der grondbel. en der gem. fondsbel., alsmede op. op die belastingen en op de vermogensbelasting Voorschotten aan Ned.-Indië 1)	f 169.299,11	f 141.795,25
Idem aan Suriname 1)	" 70.719.128,46	" 70.342.188,75
Kasvord.-weg. credietverst. a/h. buitenl. Daggeldleeningen tegen onderpand 2)	" 12.423.448,89	" 12.408.443,89
Saldo der postrek. v. Rijkscomptabelen Vord. op het Alg. Burg. Pensioen f. 1) ..	" 85.481.821,95	" 85.172.338,70
Vord. op andere Staatsbedr. en instell. 2) ..	" 55.174.636,45	" 45.863.203,17
Vord. op andere Staatsbedr. en instell. 2) ..	" 14.376.067,60	" 14.959.789,85

Vorderingen	7 Mrt. 1940	15 Mrt. 1940
Voorschot door de Ned. Bank ingev. art. 16 van haar octrooi verstrekt ..	f 15.000.000,—	—
Voorschot door de Ned. Bank in rekening-courant verstrekt	" 539.069,38	—
Schatkistbiljetten in omloop	" 79.164.000,—	f 79.164.000,—
Schatkistpromessen in omloop	" 438.800.000,—	" 367.800.000,—
Daggeldleeningen	" 100.000.000,—	—
Zilverbons in omloop	" 1.064.765,50	" 1.064.573,50
Schuld op ult. Feb. resp. Jan. 1940 a/d. gem. weg. a. h. uit te keeren hoofds. d. pers. bel., aand. i. d. hoofds. d. grondb. e. d. gem. fondsbel. alsmede op die bel. en op de vermogensbelasting ..	" 14.324.792,74	" 9.069.774,43
Schuld aan Curaçao 1)	" 1.011.021,35	" 1.001.823,78
Schuld aan het Alg. Burg. Pensioen f. 1) ..	" 9.694.042,23	" 9.962.394,69
Id. a. h. Staatsbedr. der P. T. en T. 1) ..	" 175.938.360,08	" 148.986.045,72
Id. aan andere Staatsbedrijven 1)	" 20.000.000,—	" 20.000.000,—
Id. aan diverse instellingen 1)	" 149.836.823,37	" 149.245.209,88
1) In rekg.-crt. met 's Rijks Schatkist. 2) Rechtstreeks bij de Nederlandsche Bank geplaatst f 71.000.000,—. 3) Idem Nihil.		

NEDERLANDSCH-INDISCHE VLOTTENDE SCHULD.

	9 Maart 1940	16 Maart 1940
Saldo Javascbe Bank	f —	f 684.000
Saldo b. d. Postchèque- en Girodienst ..	" 513.000	" 176.000
Saldo Indisch Muntfonds	" 3.648.000	" —
Vereffening:		
Voorschot 's Rijks kas e.a. Rijksinstell. ..	" 70.790.000	" 70.011.000
Voorschot van de Javascbe Bank	" 3.750.000	—
Schatkistpromessen in omloop	" 40.000.000	" 40.000.000
Schuld aan het Ned.-Ind. Muntfonds	—	—
Schuld a. d. Indische Pensioenfondsen ..	" 9.353.000	" 9.353.000
Idem aan de Ned.-Ind. Postspaarbank ..	" 1.047.000	" 1.465.000
Belegde kasmiddelen Zelfbesturen	" 1.030.000	" 1.030.000
1) Betaalmiddelen in de Landskassen f 33.358.000.		

CURAÇAOSCHE BANK.

Voornameste posten in duizenden gulden.

Data	Metaal	Circulatie	Voor-schotten aan de kolonie	Dis-conto's	Diverse reke-ningen 1)	Diverse reke-ningen 2)
1 Januari 1940	9.814	8.253	3	113	2.055	162
1 December 1939	9.821	8.178	269	108	2.002	126
1 November 1939	9.821	8.358	168	110	2.005	141
1 October 1939	9.828	7.952	327	113	1.817	127
1 Januari 1939	9.168	8.205	35	121	1.362	136

1) Sluftp. der activa. 2) Sluftp. der passiva.

NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte Balans op 18 Maart 1940.

		Activa.		
Binnenl. Wis-	Hfdbk. f	6.704.818,46		
sels, Prom.,	Bijbnk. „	425.485,12		
enz. in disc.	Ag.sch. „	2.180.286,25	f	9.310.589,83
Papier o. h. Buitenl.	f	1.350.000,—		
Af: Verkocht maar voor de bk. nog niet afgel. „	—	—		1.350.000,—
Beleeninge:	Hfdbk. f	208.780.969,73 ¹⁾		
incl. vrs. h.	Bijbnk. „	7.300.936,57		
in rek.-crt	Ag.sch. „	58.453.060,36		
op onderp.	f	274.534.966,66		
Op Effecten enz.	f	269.253.107,72 ¹⁾		
Op Goederen en Ceel. „	—	5.281.858,94		274.534.966,66 ¹⁾
Voorschotten a. h. Rijk	—	—		—
Munt, Goud	f	105.137.615,—		
Muntmat., Goud	—	908.419.932,74		
	f	1.013.557.547,74		
Munt, Zilver, enz. „	—	10.061.564,58		
Muntmat., Zilver.	—	—		1.023.619.112,32
Belegging van kapitaal, reserves en pensioenfonds	—	43.840.772,70		
Gebouwen en Meub. der Bank	—	4.580.000,—		
Diverse rekeningen	—	23.495.479,83		
Staat d. Nederl. (Wet v. 27/5/32, S. No. 221 „	—	7.629.955,16		
	f	1.388.360.876,50		
Passiva.				
Kapitaal	f	20.000.000,—		
Reservefonds	—	4.277.243,54		
Bijzondere reserve	—	7.756.940,37		
Pensioenfonds	—	11.991.117,36		
Bankbiljetten in omloop	—	1.095.041.245,—		
Bankassigatiën in omloop	—	48.183,51		
Rek.-Cour. { Het Rijk f 15.312.037,73				
saldo's: { Anderen „ 226.293.407,76				241.605.445,49
Diverse rekeningen	—	7.640.701,23		
	f	1.388.360.876,50		
Beschikbaar metaalsaldo	f	488.978.969,50		
Minder bedrag aan bankbiljetten in omloop dan waartoe de Bank gerechtigd is „	—	1.222.447.420,—		
Schatkistpapier, rechtstreeks bij de Bank ondergebracht	—	—		

¹⁾ Waarvan aan Nederlandsch-Indië (Wet van 15 Maart 1933, Staatsblad No. 99) . . . . . f 60.612.475,—

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Data	Goud		Circulatie	Andere opeischb. schulden	Beschikk. Metaal-saldo	Dek-kings perc.
	Munt	Muntmat.				
18 Mrt. '40	105138	908.420	1.095.011	241.654	488.979	76
11 „ '40	105168	908.385	1.104.446	235.463	487.358	76
21 Aug. '39	105958	1.023.467	1.011.582	401.626	590.049	79,9

Data	Totaal bedrag disconto's	Schatkist-promessen rechtstreeks	Beleeninge	Papier op het buitenl.	Diverse reke-ningen ¹⁾
11 „ 1940	9.498	—	275.924	1.575	25.223
21 Aug. 1939	21.297	—	214.812	1.575	11.581

¹⁾ Onder de activa.

JAVASCHE BANK.

Data	Goud	Zilver	Circulatie	Andere opeischb. schulden	Beschikk. metaal-saldo
16 Mrt. '40 ²⁾	153.290	—	197.890	109.990	30.138
9 „ '40 ²⁾	153.940	—	200.400	109.190	30.104
10 Febr. '40	132.697	17.117	202.805	93.392	31.335
3 „ '40	132.537	17.164	199.417	94.782	32.021
19 Aug. '39	128.676	19.235	198.914	72.384	39.392

Data	Wissels, buiten N.-Ind. betaalb.	Dis-conto's	Beleeninge	Diverse reke-ningen ¹⁾	Dek-kings-percentage
16 Mrt. '40 ²⁾	18.410	71.170	80.480	50	
9 „ '40 ²⁾	16.630	84.650	69.760	50	
10 Febr. '40	16.037	15.374	52.669	60.473	51
3 „ '40	16.061	15.344	52.572	63.652	51
19 Aug. 1939	9.300	13.890	48.920	51.942	55

¹⁾ Sluitpost activa. ²⁾ Cijfers telegrafisch ontvangen.

BANK VAN ENGELAND.

Data	Metaal	Bankbilj. in circulatie	Bankbilj. in Banking Departm.	Other Securities	
				Disc. and Advances	Securities
13 Mrt. 1940	1.345	534.900	45.337	3.218	23.768
6 „ 1940	1.304	534.296	45.940	3.037	22.666
23 Aug. 1939	247.263	508.064	38.353	5.711	24.334

Data	Gov. Sec.	Public Depos.	Other Deposits		Reserve	Dek-kings-perc. 1)
			Bankers	Other Accounts		
13 Mrt. '40	136.354	34.929	114.035	42.649	46.445	24,2
6 „ '40	137.254	22.498	128.899	40.415	47.007	24,5
23 Aug. '39	99.666	22.371	92.132	36.229	39.199	26,0

¹⁾ Verhouding tusschen Reserve en Deposits.

BANK VAN FRANKRIJK.

Data	Goud	Zilver	Te goed in het buitenl.	Wis-sels	Waarv. op het buitenl.	Belee-ningen	Renteloos voorschot a. d. Staat
29 Feb. '40	97.275	900	39	13.619	70	3.869	30.473
17 Aug. '39	97.266	663	14	9.617	705	3.825	30.577

Data	Bons v. d. zelfst. amort. k.	Diver-sen ¹⁾	Circulatie	Rekg. Courant		
				Staat	Zelfst. amort.k.	Parti-culieren
7 Mrt. '40	5.396	3.938	156.135	48	1.118	13.569
29 Feb. '40	5.396	4.700	156.150	25	1.179	17.128
17 Aug. '39	5.466	3.051	123.135	3.043	2.104	20.538

¹⁾ Sluitpost activa.

DUITSCHER RIJKSBANK.

Data	Goud en deviezen	Rentebank-scheine	Andere wis-sels, chèques en schat-kistpapier	Belee-ningen
29 Feb. 1940..	77,3	171,0	11.824,8	37,3
23 Aug. 1939..	77,0	27,2	8.140,0	22,2

Data	Effec-ten	Diverse Activa	Circu-latie	Rekg.-Crt.	Diverse Passiva
29 Feb. 1940	172,2	1.779,3	11.877,2	1.559,3	—
23 Aug. 1939	982,6	1.380,5	8.709,8	1.195,4	454,8

NATIONALE BANK VAN BELGIË (in Belga's).

Data 1940	Goud deviezen	Munt en diversen	Binnen- en buitenlandse wissels	Beleeninge op Belgische Staatsfondsen	Voorschot aan den Staat	Overheids-fondsen	Circulatie	Rekg. Crt.	
								Schatkist	Partic.
14/3..	4.395	34	1.096	71	139	300	5.763	0,8	180
7/3..	4.347	31	1.115	103	139	300	5.770	0,9	173
29/2..	4.309	35	1.078	134	139	299	5.744	0,3	157

FEDERAL RESERVE BANKS.

Data	Goudvoorraad			Wissels	
	Totaal bedrag	Goud-certificaten ¹⁾	„Other cash“ ²⁾	In her-disc. v. d. member banks	In de open markt gekocht
7 Feb. '40	15.629,7	15.619,6	387,6	6,8	—
31 Jan. '40	15.561,5	15.552,1	413,2	6,9	—

Data	Belegd in U.S. Gov. Sec.	F. R. Notes in circula-tie	Totaal Depo-sito's	Gestort Kapitaal	Goud-Dek-kings-perc. 3)	Algem. Dek-kings-perc. 4)
31 Jan. '40	2.477,3	4.832,1	13.421,6	136,0	87,5	—

¹⁾ Deze certificaten werden door de Schatkist aan de Reserve Banken gegeven voor de overname van het goud, toen de \$ op 31 Jan. '34 van 100 op 99,06 cents werd gedevalueerd.

²⁾ „Other Cash“ does not include Federal Reserve Notes or a Bank's own Federal Reserve bank notes.

³⁾ Verhouding totalen goudvoorraad tegenover opeisbare schulden: F. R. Notes en netto deposito. ⁴⁾ Verhouding tot voorraad muntmateriaal en wettig betaalmiddel tegenover idem.

PARTICULIERE BANKEN AANGESLOTEN BIJ HET FED. RES. STELSEL.

Data	Aantal leening.	Dis-conto's en beleen.	Beleg-gingen	Reserve bij de F. R. banks	Totaal depo-sito's	Waarvan time deposits
31 Jan. '40	1	8.499	14.675	10.258	33.796	5.257
24 „ '40	1	8.536	14.647	10.245	33.802	5.254

De posten van De Ned. Bank, de Javascche Bank en de Bank of England zijn in duizenden, alle overige posten in miljoenen van de betreffende valuta.